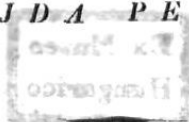

PESTI LEVELEK.

IRTA

V A J D A P É T E R.

ELSŐ FÜZET:

S Z É P S Z A V A K.

KASSÁN.

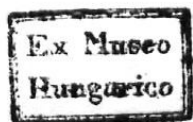
A LITERATURAI INTÉZETBEN.

1835.

SZÉP SZAVAK.

ÍRTA

V AJ D A P É T E R.

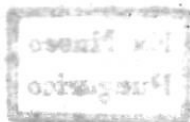
KASSÁN.

A LITERATURAI INTÉZETBEN.

1835.

~~Pk-2~~

17/18.0

259958

ELŐSZÓ.

Az volt még csak hátra, hogy szép szavakat is írjunk, minekutána a' sokféle csöpökből bevettünk, karczoltattunk, a' Muzarionban mosattunk, az Ekhóban dögönöztettünk, a' kritikai lapokban — —! Már csak ugyan jobban kellene ösmernem embereim ingerlékenységét, vagy inkább, akarám mondani, izgékonyságokhoz kellett volna jobban szabnom magamat. De most az egyszer álsimogatással érem be. Júnó is így tön hajdan Jupiternek, midőn be akarta magát nála hizelegni.

Szándékomat még a' kiadónnak

sem jelentem ki. És hogy a' férfiak — ki nem találандják, arrul jót állok, valamint fejemet teszem rá, hogy száz olvasóném közül nyoleczvan kilencz egészen behat titkaimba. Oh ha a' mi aszszonyaink olly gonddal olvasnának magyarul, mint a' esomókat fejtegetik, akkor Magyarország az írók paradicsoma volna.

Mi férfiak sem vadászszuk a' keserűt, hanem nőink majd meghalnak az édesért. Meglehet, hogy chemiai rokonság uralkodik közöttök és a' darázsok, sőt méhek között. Angyalkák, meg merjem e mondani, hogy bennem csupa mézgondolatok és édes szavak laknak? — Nem, én azt meg nem mondom, — mert a' méhek a' méz után fulankval járnak.

Sokan vannak, kiknek szájok íze

megromlott, és ezeknél minden fanyar, a' mit szájokba vesznek. Ez pedig legkönnyebben megtörténik egy olly tartományban, hol a' hatalmas Hasurnak ég Zeusz, Minerva és Bacchusz oltáran is az áldozat. — Így szegény fejemnek is van mitül tartani!... Vagy inkább nincs... mert író csak írótul tarthat. Más jól tápláltak könnyen mosolyognak a' szép szavakon.

Azonban a' ki előtt fanyarok az én gondolataim, ne bennem keresse a' hibát. Mert ha engem száz sajtóval sajtolnának is... Óh bár egészen lesajtóztatnám: akkor lennének igazi kisértet-méz szavak ajakaimon, és kiki az igazi izt érezné meg rajtam. De így sok helyen csak be kell czukroznom maga-

mat, mint betegnek szokták a' keserű orvosságot.

Mi Magyarok keveset megyünk ki szülő falunk határából 's legfőlebb azon városba rándulunk be néha, a' hol philosophiát, academiát és illyesmit tanultunk, 's — a' mi nevezetesebb — egygyel vagy többel szívjátékot üztünk, — és talám néha Pestre, meg nézni, nem vert e lábokat és gyökereket a' hajóhid. Ezekbül pedig az következik, hogy jobban ösmerjük házi állataink izlését, mint embertársainkét, kivált pedig azokét, kik nem egy kenyeren vannak velünk. A' miből, viszont azt huzom ki, hogy nem vétkezném, ha egy két beczukrozott izlés pilulát adnék be némelly olvasómnak, olyan pilulát, melly megfogamodva gyümölcsöket teremne. Hanem a' föld-

nek alig ha jobbnak nem kellene lenni a' mienknél!

Az írók izlését nem látszanak elégé üsmerni az olvasók, vagy inkább a' nagy publikum tagjai. Az gondolatik ugyan is, hogy mi írók egy főntebb világ lényei vagyunk, finomabb levegőt lélekezünk, 's az örök igazságok szellemével lakozunk, innét dicséretet akarnak felénk szállongtatni az Olymposzra 's tömjént gyujtani, mint Nagy Sándor az orvosának. Pedig ez nagy járatlanság a' természet-leírásban. Uraim, hogy az író könnyebb, légiebb az olvasónál, annak földi, anyagos, materialis oka van.

Az író izlésének semi sem hizelkedik jobban, mint az írat megvevése,...

igen, igen, az irat megvevése... No, de magyarabban nem mondhatom meg. Uram fíja, el akarnak küldeni a' házbul, mivel rossz tanító vagyok, semmit sem tudok az elmés fiúnak fejébe verni. No, de mondja meg a' keresztény világ, magyarázhatok e világosabban? — „Egy kis türeelmet kérek még, csak két napig!“... „Nem két nap nagy veszteség.“ — Ugy e, Magyaraim, nincs igaza a' házi urnak? Két nap veszteség?... Nekünk az időt ingyen adják.

Kérem, tessék egy kivételt tenni nálam, legalább egy magamnál. Nekem az időmben fele tőkepénzem fekszik! „Haha! beh rossz tőkepénzt választott az ur!“ Kérem, uraim, még eldöntendő dolog, nem ez e a' jobbik

fél. Mert, gondolják meg, magyar író lettem.

A' dohánytul, azt mondják, akarva sem tud megválni többé az ember, mint a' koláncstul. Én azonban azt gondolom, szabadon tudnám mozgatni tőkémet, ha a' dicsőség vágya nem háborgatna. A' dicsőség pedig énnálam olyan kis phlegmaticus állat, mint a' csiga, és pedig ezer szarvat is eresztethető csiga, melly a' rossz időben lapdává gömbölyödik, jóban pedig több több sugarat bocsát ki. Oh ha mind az ezeret kibocsáthatná! Attul pedig őrizkednem kell, hogy két szarvat ne ereszszen; mert ekkor ugy rajzolhatnák le, mint Atilát szokás, — a' hatalom két sugarával.

Ezeket vélém előre megmondandóknak, minthogy a' némajegyeket sem én, sem olvasóm (legalább nagy részint) nem igen értjük.

A'

JÓKEDVNEK ÉS BIZODALOMNAK

barátságosan

ajánlva.

ORDINARY OF BROADWAY

Lumpaci vagabundus.

Őszutó 1834.

Különös, sőt meglepő, hogy az a' „Lumpaci vagabundus“ mindenfelé olly nagy szerencsét tesz. Bécsben diadalát ünnepelé, némethonban szerte szét kürtölteték, most nálunk a' nemzeti játékszínen kevélykedik. Annyit látunk, hogy a' természet szereti az ellentéteket, mert a' legnagyobb hegyek mellett a' legmélyebb völgyek vannak, a' legnehezebb test legalábbra nyomakodik, míg a' legkönnyebb a' legmagasára szál; — talám az emberek is a' jó természet-anyát akarják követni? Ideje volna már egyszer, de én a' sokaságra nézve szörnyű kételkedésben vagyok. Az ember másnál, 's még a' természetnél is, bölcsőbb akar lenni, 's beh gyakran orrol miatta.

Ez a' „Lumpaci vagabundus“ igazi vásárnapi darab, 's most utolszor még is szerdán játszották. Különös, de még sem csuda; van idő és hely, a' hol hetenkint többször is le-

het vasárnapolni. A' dolgot még jobb neven nevezve, a' „Lumpaci vagabundus“ ostoba egy darab, minden erkölesi kifejlés, minden tanúság nélkül: hanem éppen innét vélem megmagyarázandónak a' kedvesen fogadtatását. Nem tartok én a' latinokkal, kik azt mondák: hasonló hasonlóknak örül; hanem Sokratessel, ki nem szégyenle a' porba heveredni 's ottan az utsal-gyermekekkel porcsibéket alkotni. A' jó Sokrates! ő is színjatszó volt, de csibéit rutul lejárták a' szekeresek.

A' görögök színházai jobb állapotban lehettek a' mieinknél, pedig a' görögök nyomorult helyzetben voltak a' színjátékokra nézve. Nem fordíthattak németbül, francziábül, angolbül. Kóbor rongyóczot, Gárabonczás diákot nem tudtak előteremteni. Mennyivel állunk itt mi előttök. Mi, különösen a' német föld minden középszerű és rossz darabját rendesen még középszerűebben és rosszabbul fordítva, birjuk 's egész a' bele csemerlésig játszani láthatjuk, azaz, középszerűen és rosszul. Ki is várná azt, hogy a' jatszó tegyen fejet az író vagy fordító törzsökére, vagy töltse meg agyval a' kaponyáját?

Eredeti játékdarabok irásával ki vesződnék? Eljátszani a' becses életet ki fogná? Hogy maradna idő a' pipára és bajuszpödrésre? — No de hiszem mindnyájunknak nem is szük-

séges íróvá lennünk; elég ha minden ezerre egy író esik, így tiz millió ember között tiz ezer író támad, kik munkáikkal, az örök hír meg annyi oszlopaival, a' dunnát elrekeszthetik. — Igen, igen, ezen jó emberek elrekeszthetik a' dunnát, ha t. i. lesz, ki őket nap-számba megfogadja, a' jelen és jövő kor előtt érdemeket gyűjtendő. Mert a' tudósoknak kézi munkát adni, mai világban öszve hasonlíthatatlan érdem. — De mit is tréfálok én tiz ezer íróval? Bár tudósunk volna annyi, az az olyan a' ki tanult, vagy még inkább, a' ki tanul is. Hogy nem mind író a' ki tanult, látjuk tudományosaink között, tudósaink koszorujában. Ezek szerint tiz ezer tanult ember közül talám minden tizedik lehetne író; ezer író pedig tiz ezer embernek jószokat mondhatna.

'S mi köze a' „Lumpaci vagabundusnak“ az ezer íróhoz? kérdik olvasóim. Ah, édes keresztény atyámfiak, igen sok, nagyon sok. Ha sok írónk volna, sok olly rongyócz darab látna napvilágot, 's ha sok illy darab nézne napvilágra, mindig telve lennének játékszíneink, 's ha mindig telve volnának játékszíneink, a' hazafiúskodáshoz nem kellene folyamodaunk, 's ha a' hazafiúskodáshoz nem kell folyamodunk, állandóvá lön a' magyar játékszín, — ha a' magyar játékszín megállapo-

dott, akkor tovább nem megy, ha tovább nem megy, csupa lumpaci darabokkal fényeskedik, 's ha játékszínünk fényeskedik, mi nagy nemzet leszünk, 's ha nagy nemzet lettünk! — akkor, akkor tiz tánczosnét is hozathatunk le Bécsbül; ha Bécsbül tiz tánczosnét hozattunk, minden másod napon balletet adhatunk, 's ha minden másod napon balletet adunk, magunk is megtanulhatjuk a' keringést, 's ha mind megtanultuk a' keringést, csupa ballettisták leszünk, — és a' könnyű láb mint fog illeni a' komoly asiai lasusághoz, melly bennünket olly szépen bélyegez!

Nemde örültök, honomban született fiak, ezen képeknek? De nem csak ti örülhettek nekik, hanem az itt született 's minket nem értő leányok is. Ki szereti ezeknél jobban a' lejtőket, mazurkákat, cottiliónt, orosz és franczia quadrilt? Ők divatba hozhatják a' ballet-keringőt is, mert az nem magyar nyelv. Magyar nyelv?... Hát van magyar nyelv?... Azt gondoltam, már kihalt, és csak könyvekben él? — Ha ha ha! ugyan fogna ám ez könyvekben élni, dicsően, olvastatva, mint az ó görög, latin és szanszkrit nyelvek! Lumpaci vagabundus át van magyarra téve; nyelvünk kihalhatatlan!

A' halhatatlanságra sok ut van. Némellyik költött, másik hangázott, ez koldult, az fe-

csérlett; ez faragott, az festett; ez épített, az rontott; ez ölt, az éltet ada; ez Diána templomát fölégeté, az Sionon hajlékot építte, — és mindnyája halhatatlan. De ezeknek nevét egy általános vizözön kitörülheti; nem úgy a' játékszínen nevezetesekeit. A' Lumpaci vagabundus élni fog, a' bárka romladékai között is, — valamig lábszijra 's czérnéra szorul valaki.

Hát ha még valaki sugó lehet! A' sugó a' pénz után első személy a' játékszínen. Ő a' levegő, melly a' tudóbe hat, ő a' tudó, melly az egész szín számára levegőt szí be, ő a' gége, melly hangokat ad ki, ő a' száj, melly szavakat teremt. Sugó nélkül elnémul a' játékszín.

Azt mondják, a' leányok olly kevéssé tudják titkaikat elhallgatni, mint az asszonyok azt elárulni. — Én nem tudom, melly öszveköttetésben vagyok az elsőekkel, hanem elhallgatni nem vagyok képes, a' mi olly igen nyomja oldalbordáimat. Megengedjete, leányok, hogy e' részben hozzátok simulok; hidjéjek el, különben olly ellenkezésben vagyok veletek, mint a' magnes déli sarka az éjszakival. Ezt hetenkint kétszer lenyesést szerető szakálmra mondom; és az olly bizonyos, mint, hogy a' magnes (irany) ellenkező sarkai egymáshoz vonzódnak. — A' titok pedig ez; Én sugó szeretnék lenni.

Oh ha én sugóvá fogadtatnám, természetesen jó pénzen, mert ingyen még sugni sincs kedvem,... nem tehetek róla, nem tudom hol ragadt reám ezen gonosz angol sajátság, — akkor beh sokat sugnék én, híven, szünetlenül, komolyan, dévajkodva, intve, tüzelve, tartóztatva. Megsugnám a' mondhatót és a' mondhatatlant, kivált ezen utolsót, a' most olyant, nagyoknak apróknak, szegényeknek gazdagoknak. A' szópatriótának, ki örökké lármáz, soha sem dolgozik, megsúgnám: fordítsa meg köpönyegét, ha nem egészen is legalább félig. A' czikornyás hegedűsöknek fülökbe mondanám: azért kérjenek pénzt, hogy nem hegedülnek; — az ügyészeknek, hogy nem patvarkodnak; az orvosoknak, hogy rászorulástul mentek maradnak. A' leányoknak is sugnék valamit, a' szépnek: őrizkedjék a' meglopástul: a' nem szépnek: a' lélek kelleme magunktul függ; a' gazdagnak: telt köpü körül sok a' tolvaj méh; a' szegénynek: kiki csak a' jólakásig ehetik. Hát a' játékszínen,... Ott tenném ám még az igazi sugást! Az idegen rossz darabokat mind száműzném a' padrul, a' remekeket pedig reá hoznám; az eredetieket különösen kedvelleném, 's rajta lennék minden módon, hogy a' boroskancsók helyett a' pimplai forrásból igyanak íróink. És ekkor az olly já-

tékokat, melyekben nagy embereink rajzolatnak, a' vétek ostromoztatik, az erény diadalt nyer, olly finoman sugnám, hogy a' játészó fölségesen, a' hallgató egy sem hallaná.

A' játékszini terv koholóknak is lenne egy kis sugni-valóm, az t. i. hogy korbácsot emlegessenek, mellyel kitkit a' játékszinbe lehessen pénzéért nógatni. Ezen képzeletért akárki megád három millió tallért pengőben, azon pedig csak lehet színt építeni. A' képzelet maga sem olly vad, mint valamelly elgyöngült szívű emberbarát ítélné. Hasonló uton sok pénz öszvegyült már olly! helyeken, hol a' giaur-díj szedetik; nálunk sem halni ám meg a' korbácsra gondolásban.

Hanem talám másnak is van sugnivalója hozzám? — Ezt én bevárando elnémulok a' sugdozással. Monsieur Nestroy *) tudom mondana valamit, ha magyarul tudna.

*) A' „Lumpaci vagabundus“ szerzője

Ellenkező oldalak.

Ószutó 1834.

Egy valaki kérdeze nem régiben: mint nevekedtem nagygyá? Engem a' kérdés valóban meglepett, mert, ha megmértem is magamat, nagy nem vagyok, egy ölet nem ütök föl, 's Pesten nem ritka leányt találni, a' ki majd nem nagyobb nálam. Talám hát ő más értelemben vette a' nagygyá szót? A' sulyt vagy nehézséget érthette talám alatta? De ha ugy tön is, igen rossz szemmértéke lehet, mert bár a' duna vizénél jóval nehezebb vagyok, azért mázsákat nem nyomok. Ha a' tudósi büszkeségre hajlandóságom volna, akkor könnyen tudnék magyarázgatni. Akkor a' dolgot ilyen módon fejteném meg. Azon jó ember, vagy inkább jó ur, testi nagyságot nem érthetvén, lelki nagyságot gondolt. Most már tehát azon kérdés áll, mint lettem én lélekben olly nagygyá. Ekkor elgondolkoznom minden lelki nagyságokra, és a' mellyekkel legkevesebbé bírok, azokat leginkább magamra fognam, pöfesz-

kedném bennök, hirdetném őket, 's fogadni merek, nem sokára számosan olyanok tartának; még most csak a' „Napszakaszok“ ki nem kürtölt írója vagyok.

Nem így van e' a' világ? kérdezem mind azoktól, kik születésök után is csupán nádrai életet nem élnek. Nem olyanoknak vágy-nak e az emberek látszani, a' millyenek éppen nem?... Vagy nem éppen ellenkezőnek azzal, a' mik? Mond a' veres hajunak, hogy szép szőke, 's bizonyosan állsimogatást kapsz; nevezd a' feketét szép barnának, kegyét megnyerted. Hívd az erőtlent erősnek, az ostobát bölesnek, a' gonoszt jónak, a' pulyát bátornak, a' szemtelent merésznek, 's mindenütt barátságot aratsz, ha t. i. a' mondott urak barátságra alkalmasak. A' mit adhatnak azonban, azt megadják.

Mi írók sem vagyunk kivéve ezen általános nyavala alul, vagy inkább az írók nincsenek kivéve, — mert én még nem vagyok író, — én csak rendeket tarkázok rendek után. Magamat tehát ide nem vehethetvén, mindig egyebekről szólándok; mert az őszinte szavat is kimondaná el magáról? Az íróknak tehát azon nyaválájok van, hogy az ellenkező oldalról mutatják magokat. Ebből ugyan némelly meszsze magyarázó azt következtethetné, hogy íróinknak az írói oldala kopasz,

és ők mégis azon erőlködnek, hogy a' világ hajasnak, benőltnek, virágosnak sőt még talán gyümölcsösnek is nézze azt. Állítását talán támogatni is akarná, azt mondva, hogy igazmondásáru a' piacon is meggyőződhetni, mert keressen bárki irói gyümölcsöket, rozsot, éretlent szehet ugyan néhány köbölnyit össze, de jóba ugyancsak ritkán haraphat. Hanem, mentsem Isten, hogy vele egy véleményen legyek, — azt nem teszem, csalhatatlan nem vagyok, 's utóbb Zschocke engem is önfegyveremmel foghatna meg, ha t. i. erőlködésem 's fáradhatatlan fáradozásom valaha az irói rangra emelhetnének. Mert ekkor csakugyan nem szeretném magamról mondatni, hogy az egyik oldalam kopasz; — kivált ha már öreg volnék 's aszszonytetsz-vagyom miatt parókát is kellene hordanom.

Én csak azt álítom: Iróink szeretik magokat ellenkező oldalról mutatni. Ennek ugyan viszont kettős értelme lehetne, mert valaki azt értheti alatta: Iróink az ellenkezés oldaláról szeretik magokat mutatni. Hanem én itt magamat viszont kimentem, mert a' legjobb egyetértést hiszem iróinknál 's hitemet rendületlenül mondom, miat a' bakony ormának fellege, melly nem minden szellőcske szavára indul tovább. Ellenkezés ugyan a' legjobb barátok, sőt még a' férj és feleség között is

lehet, nem csuda hát ha az írók is néha öszve koczódnak, kivált ha pénzről és igasságrul van a' szó. Aztán minden öszvekoczzanásnak van haszna, mert addig valami okosabbon nem törjük a' fejünket, 's ha tollharez van játékban, egy két betűszedőnek jó néhány forint a' zsebébe, két hét múlva pedig a' sajtósok elcsón... Azután, gondoljátok e, hogy békességben lehet gunyelméskedni a' Titoknak ellen 's hogy egy typographus hat leány mosolygásával édesgesse magához az olvasókat?

De mind ezek olyanok, a' mellyeket megemlíteni még csak akaratomban sem volt 's itten csak egy kénytelenített diversio miatt vannak. Én egy szebb tárgyrul fessegetölődöm, noha hozzá jutni olly bajosan tudok mint a' sőt és borsot megkapta kézírathoz. Az ellenkező oldal az, mellyről végetlenül sok mondanivaló jut eszembe, — de mikor leírni akarom, a' tollam serczeg, pattog, kirug. Néha úgy is járok vele, mint azok a' görög kinlódók, kik vízben éltek, szomjan haltak, hegyre másztak 's mindig a' völgyben maradtak hentergetett kövökkel. Előttem is az ellenkező oldal tengerkint nyulik el, 's midőn meg akarom ragadni, nem hagyja magát. 'S ez maga is ellenkező oldal. Sokszor akar nyerni az ügyész, és vesz, — ellenkező oldal; és talám néha veszteni akar, de nyer.

— ellenkező oldal. Napoleon is mindent akart, mindent vesztett, — ellenkező oldal. Barátot keres az ember, ellenséget kap, — ellenkező oldal; magát a' megdögönyöztethetésnek kitéve véd valakit, 's beadatik hogy megtámadó volt, — ellenkező oldal; vet az ember hogy vetése keljen, 's a' szél elhordja, a' holló kieszi a' magot, — ellenkező oldal, 's t. b.

Vannak olyan szerencse-üldözöttei, kiknél minden mindig az ellenkező oldalon történik, kik mikor bűjtöt szabnak magok elébe, majd a' fölpattanásig laknak étellel itallal, mikor korán akarnak feküdni, nem jó álmot szemekre, mikor jökor akarnak kelni, elalussznak; kikhez minden leány hozzá menne, de ha megkérik őket, mindnyája kosarat ad nekik; kik az okos tanács és rendelkezés ellen vérig rugdalódnak, mikor pedig fejök lágya jobb renden áll, az alkalom kopasz; kik vitézek a' hol veszély nincs, nyulszivűek a' kegyértörésben, bölcsen tudnak szólni, a' hol hallgatni kellene, hallgatnak, a' hol szóbul értenénk; kik mezételenségüket akarják fedni 's szemöket köttetik be, kik szemöket akarván beköttetni, kopaszságokat árulják el.

Szép mikor p. o. valaki vagy valakik nagynak mondhatják magokat, hanem ha az egernek jut eszébe magát oroszlánnak kiáltozni, az már bosszontó. Francziából beszélni, mikor magya-

rul sem tudunk... Hogy a' csárdát falnak
 lassuk, 's egyet tiznek, igen rossz szemmel
 kell birnunk. Egy forint pedig kilenczszel
 kevesebb tiznél. Atyámfijai szóval soha, ezeren
 sem szántunk meg egy holdföldet, két ökor
 és egy eke pedig szó nélkül is hamar készen
 van vele. — Száz esztendeig tanakodhatunk
 játékszinről, a' szó föl nem építi; de mutat-
 na csak nyereséget szellemünk, ha nem épül
 magátul, majd építtetnék kezek által játék-
 szín, ha remek darabok magoktul nem iród-
 nának is (mert illyes dolgok csak egy bizo-
 nyos helyen történnek) majd iratnának fej és
 kezek által; ha játszóadás nem történne is, majd
 jó nyereség fejében lenne remek játszás. Ha-
 nem ez rendes oldal volna, — ez nem nekünk
 való.

Hanem beh szeretnék vissza menni oda,
 a' honnét jöttem; — mint a' bujdosó, ki szá-
 mos országon kalandozott keresztül 's most
 már a' nagy tenger szélén áll, mellynek hul-
 lámai a' másik világba zajdítanák által. Én
 pedig íróinktul jöttem ki, 's azoknak ellenkező
 oldalait simogattam mézes szavakkal. Tehát
 nálók is végzem. Dicséretem zendüljön meg
 azok számára, kik mindig az ellenkező olda-
 lon szántanak, zabot szórnak oda, a' hova bu-
 zát kellene vetni, 's a' kösziklát buza alá tö-
 retik, kik a' hegyek tetején nádat keresnek

's a' tiszta-maros-temesi mocsárok czedrusait
 énekelik; kik hősookrul akarnak szólni kon-
 dás-lélekkal, 's kik a' bajnoki szikrákat min-
 dennapos egyvelegekre vesztegetik. Ezeknek,
 és számos társaik dicséretére költek legyen
 szavam.

A' „van“ ige.

Ószutó 1834.

Jöjön, tanuljon az ur tülem valamit.

„Iát engem tudatlannak néz az ur? Én tudós vagyok, következésképen tovább nem tanulok.“

Ne menjen, tudós uram, a' szokott csapáson, mert az a' tudatlanságra vezet. Ne vélje hogy, ha az embert tudósnak keresztelék, többé tanulni valója ne legyen.

„Beh alkalmatlan fecsegő az ur; azt én a' kegyed bölcs javalása nélkül is tudom, és követem; hanem az urtul nem tudom mit tanulhatnék!“

Hohó! ez bántá önt! Édes ur, ne gondolja, hogy én magamat tudósabbnak vélném önnél, — őrizzen a' szarka; — hanem csak valami különös ötletek voltak a' fejemben, azokat akarám közleni.

„Az már más, drága, kedves ur; köszönöm a' hozzám való jószágot, és azt viszsza-szolgálni kötelességemnek tartom. Oh ha most én Londonban lehetnék!“

Én pedig ha most Jaffában volhatnék, igen könnyen Jerusalemben lehetnék, mert egy arab kereskedő jó országutat csináltatott ezen két város között.

„Ugyan, uram, ő szed e vámot ezen országon?”

Nem tudom, hogy egyeztek meg az alkirályval. — Hanem, uram, lehetséges e, hogy az ember Londonban is legyen, Jaffában is?

„Talám az ur mindenütt szeretne lenni? Pedig arra hiában köszörüli a' fogát, mert mindenütt csak a' levegő lehet.”

Pedig én tudnék Londonban és Jaffában is lenni, p. o. két hét múlva Londonban tudnék lenni, azután két hónapra pedig Jaffában.

„Igen, egymás után, hanem ugyan azon időben?”

Uram a' „*lesz és lenni*” jövőendő időt jelent, az pedig végetlenül hosszú 's az okosság dolga belőle válogatni.

„Kegyednek igazsága van, hanem én sem hazudok ám, hogy nem tudom mint keveredünk így össze?”

Kibontom én az urat. Az egész hiba nem bennünk van, hanem a' nyelvünkben. Ha így szólt volna kegyed: *Lehetetlen Londonban is Jaffában is volni*, akkor megdönthetetlenül állott volna álitása, mert a' jelen pillanatárul

lett volna a' szó, mellyben a' véges ember két különböző helyen *nem volhat*.

„*Nem lehet*“ akará kegyed mondani.

Sőt nem akarám ugy mondani, mert lehet a' jövendőben, csak a' jelenben *nem volhat*. Ezen kifejezéssel viszont öszvebongyolódnánk.

„Uram, én önt *nem értem*; maradjon el újított, erőltetett kifejezéseivel.“

De kérem kegyedet, legyen egy kis figyelemmel; éppen erre akarám beszélgetésünk kezdetekor is megkérni.

„Igéri az ur, hogy értelmes lesz?“

Igérem; a' gyermeknek is meg kell engem érteni, annál inkább ilyen tudos értelmes urnak, mint kegyed.

„Jól van, kész vagyok hallani.“

Mondja meg nekem a' különbséget, a' *vagyok* és *leszek* között.

„Uram, ne kérdezzen ollyasmit, a' min a' gyermek is nevetne!“

„Ha a' *leszek* jövendő, akkor a' *legyek* is, nem de?“

„Ugy vagyon.“

„És eredetenél fogva, mind jövendő a' mi a' *leszek*-tül képzetik?“

„Nincs különben.“

A' „*lennék*“ és „*levék*“ is jövendő?

Kétség-kivül, mert ellenökbe téve áll a' „*volnék*“ és „*valek*.“

Ha a' *lennék* és *levék* jövendő (vagy inkább az föltételes jövendő, ez jövendőben mult) akkor a' *lehetnék* és *lehetek* is jövendő lesz? Nem de?

„Természetesen.“

És ha az ember a' jelenben föltételesen *volnék*-ot mond, féligmultan pedig *valek*-ot, nem *volhatek* és *volhatnék*-nak kell e a' hat-ó igében állani?

„Minden bizonyal.“

És ezek szerént nem így kellene e hajtogatni: *volt*, *volhatott*, nem pedig *lehetett*; *volt legyen*, *volhatott legyen*, nem pedig *lehetett legyen*, *volt volna*, *volhatott volna*; *volt vala*, *volhatott vala*.

„Az való; így kellene hajtogatni.“

Ha a' jövendőben *leszek*-tül lenni jó, a' jelenben nem kellene e a' *vagyok*-tul *voljak*-nak jőni?

„Igen, olyas valaminek kellene jőni; hanem azt nem látom ált miért éppen *voljak*-nak?“

Uram, az egész dolog tréfa; csak rá bicsaklott a' nyelvem, mint eldödeinké bicsakolgalódott, mikor a' *van* ige holdföldét szántották.

„Kérem önt, én majdnem rendszerességet látok a' *voljak*-nál.“

Haha! az szép; örvendek rajta. Már egy emberem van! De legyen hát kegyed továbbá térítöm.

„Szinte sajnálom, hogy kegyed tette előbb az indítványt; itten még dicsőség is aratható. Uram, szokott e valamit adni a' Társalkodóba?“

Nem én, nem vagyok író.

„Én már irtam némellyet, 's talám egy-nél több bölcsnek is adtam diót a' foga alá, — majd én ezen dolgot egész ékesszólással védendem a' hirlapokban.“

Nem vázolná le előttem, kedves ur, a' közlendőket.

„Igen szívesen, uram; mi írók igen szíves emberek vagyunk; a' hol csak lehet a' legnagyobb készséggel szolgálunk polgártársainknak. Látja, én egész bölcseséggel és ékesszólással azt védendem, hogy a' *lenni* igének az *l* betű a' gyöke 's ettől az idők igy képződtek *lmi* (*leni, lenni, olmi, volmi*) *la, le* (*ala, vala, le-e, leve*), *lma, lme*, (*olma, volna; lenne*), *lt* (*elt, volt; lett*) *l-jen, l-jon* (*lejen, legyen, oljon, voljon*).

Nonó, uram, el ne csábitson; mert már félni kezdek, hogy bölcsesége 's ékes-szólása

veszedelmes. Szeretném látni, mit mondanak ehhez a' magyarok.

„Legalább válat vonítanak és bajszot pödörnek, — a' *lenni* ígét pedig *lenni* *igének* hagyják *lenni*.“

Hát az ur sem reményli munkája sikerét?

„Az nálunk a' legnagyobb gyöngeség volna. Szólok, uram, hogy magam előtt némának ne tesse, 's okoskodom, hogy együgyűsködére ne maradjon időm.

Uram, én nálam nem dolgozik sikertele nélkül, nálam jó földbe hullott a' magva, 's néhány szemnek még helye is volna földemben. Azért tessék mondani, mint képzi a' *van* és *lesz-t* az *e-l* gyöktől.

„Uram, itt nem azt kellett volna kérdezni, mint képzem én, hanem: mint képzették elődeink; — mert azt csak az ő mindenhatóságok tudta képezni.“

Hát kegyed mint képzelte volna?

„Én a' jövőendő időt rendesen, *lnd-re* képzendém, a' jelenben az *l-t* meghagytam volna.“

Hát nem látja az ur, hogy teljes igazsága van? Hisz, *leend* az igazi jövőendő!

„Igaz bizony, hát hogy csúszott helyébe a' *lesz*?“

Bizonyosan a' nagy gond miatt, mellyel nyelvünket néhány századon által ápolák.

Hiszen a' *lesz* tulajdon ige, mellynek semi köze a' *leend* vagy *lenni* fog-gal.

„Valóban, hisz az imádtuk latinoknál is egészen más az *ero* meg a' *fió*.”

Ez a' bölcseség csomója; ezen öszve hasonlítás többet nyomand a' mieinknél mint Ön nem csekély bölcsesége a' bájoló ékes-szólása.

Halhatatlanság.

Őszutó 1834.

Fölpéczen, Győr vármegyében a' muszáj, azaz a' kéntelenség meghalt, és — gondold meg csak édes olvasóm — örök emlékül sirkő emeltetik neki. Hanem meg isére demlette. Nem fáradott ugyan a' literatura mezején, drámákat nem irt, románookban nem festett, sőt még elbeszélni sem tudott, a' nemzeti játékszint nem igazgatá, a' tudós akademia tagja nem volt, szovatolni nem tanított, ingyen csemegét nem kére, a' hangához nem értett, a' törökökkel nem küzdött, — hanem adót sem fizete, a' versenyfutásban fáródhatatlan volt; drámákat tön és játszék, szerelembe és küzdésbe végződőket; románjait soknősséggel bélyegezte, mozdulni a' fergekkel versenyt tudott, társait fogaival igazgatá, a' bikákkal vitézül harczolt, és a' többi, — ha t. i. eléggé nagy vala. És ezen nem-tettei nem elegendők e a' halhatatlanság jusára!?

Halhatatlanság! Melly örök háborgatója ez az emberi nemnek! Pedig ki ösmeri őtet. Ha mégis pénz volna, hogy az erszénybe el

lehetne tenni, 's rajta dolgot embert vásárlani, 's általában eladandókat. De így tapinthatatlan, 's még is viszket utána az orr, mint kinél a' bélcső falait a' kedvetlen vendégek izgatják... Halhatatlan annyit tesz, mint soha meg nem halandó; illyent pedig látni nem közönséges ember szemének való. Hajdanában fél mindenható volt az ember, de akkor a' föld is tudott új gomba-nemeket és fajokat előteremni, csakhogy a' fajok nagyobb része, — — mérges volt.

A' halhatatlanságrul azt mondják, hogy csak a' meghaltnak tulajdona. Ez igen szép kifejezés. Az élők még mind halandók, a' megholtak halhatatlanok. Mit is tenne egy falusi öreg bíró hírének, ha általános özönviz mosná meg?

Az idő olyan kis tréfa, melly bükfakint hagyja magát esztergyálozni, 's a' belevéssett idomok örökkén tartók. — Rajta, atyafiak, esztergyálozzátok! Hasonlót tőnek az orakulumok, sybillák, druidok, és éme ők az esztergyálóság nevezetes személyei maradtak. Hogy fényök egy kevéssé kopott, semit sem tesz, nem az ő hibájok, hanem a' mi szemünké, melly az öszvetorlódott gőz miatt nem lát tisztán, és a' közelebbi atyafiakra bámul.

A' halhatatlanság kivivására nem is kíváncsodik valami végtelenség. Jó száj! jó torok!

mint íróinknál, 's a' hervadhatatlanság koszorúja fűzve van. Ki kell kiáltani, hogy mi örök hír gyermekei vagyunk, — és a' világ nem fogja agyon vizsgálni magát a' dolog ügyében, hanem elhiendi, mert e' részben jókora zacskója van, mellyet csak akkor töltend válogatott gyümölcsvel, mikor már kevés lesz a' hely benne. Ugy e, nálunk széles a' halhatatlanság pályája? — Kevés van a' zacskóban. —

Néhol, igaz, a' legjobb kerék is megakad, mint P...p I...nál láttuk, ki a' birói serpenyőn igen magasra billent, úgy hogy majd nem láthatlanná lön, 's csak itt ott hallak pacsirtai zengését a' magasrul 's még ritkább itt ott-an figyeltek reá, — 's mint Landerer tapasztalá magyar könyveinek borsos kiadásánál. Néhol pedig a' darabos kerék is megy a' göröngyös uton, mellyért sokan fejeket vakarják, kik p. o. a' jelenkor új szavai megemesztésére nem birnak jó gyomorral, 's igazi magyarosan ürítik ki bajuszkínzás között boszújokat.

A' mi őseink a' halhatatlanság dolgában igen gyámoltalanok voltak; éppen nem tudták mint kell az örök hír talábul enni. Tartottak volna csak olyan vendégségeket mint a' római császárok, építettek volna pyramisokat és obeliskokat mint a' faraók, vették volna meg

Ninivét vagy Babylont, majd máskép kürtöl-
nének felölök a' világi esetek jegyzői. De így
a' Lajtával és Szávával beérték, az ökörhussal
megelégedtek, Budát, Fehérvárt meg hagyták
venni, 's nem csuda tehát hogy még tárogató
sem szólamlík föl mellettek. Hiresek kíván-
tak ugyan lenni, — hanem először ördögök-
nek neveztettek el, azután Merzeburgnál okos
oktatást kaptak 's fölhagyának a' hirtárgyal.
Később czivakodtak ugyan a' hírért, hanem
a' parasztlegényhez hasonlítva, ki a' hajába ka-
paszkodottnak kezét ránczigálta.

Igy egész maig nagyon roszul áll nálunk
a' halhatatlanság ügye. Vannak ugyan köz-
tünk, kik az ellenséget meg annyi Hannibál
gyanánt leverik a' kártya és bor asztalnál,
kik adósságok terhe alatt a' párisi csillagász-
nál gondosabban vizsgálják a' csillagokat, kik
végetlenül sok okosat mondanak a' bolond-
ságrul, és megfordítva, kik bölesek álomban,
— de az örök dicsőség napja igen lassan vir-
rad számokra. Némelly idegen azt gondol-
hatná, hogy mi tudatlanok, szegények, he-
nyék, műhöz nem értők vagyunk; hanem az
nagyon csalódik, mert mi sokat tudunk ke-
vessé, gazdagok vagyunk a' szegénységben,
munkásan henyélünk, 's értjük a' műfigy-
málást.

Azt se vesse szemünkre senki, hogy a'

hadhoz nem értünk, — mert daliásabb tiszt-válosztások történnek e a' világon mint mi nálunk? Győrt nem a' mieink vették e vissza 's óvták meg a' mai napig? Nem vertük e polyvává a' francziákat Therezia alatt? Hát ha még Mátyásra vissza megyünk! Akkor még Bécs alatt is magyar hadakat hallunk zugni. Egy kis szeny ugyan a' Mohács, hanem ki tehet róla; egész Trója Achillest is lerántotta volna lábáról. A' Sajóval sem dicsekszünk, hanem a' manó is hozta azokat a' tatárokat reánk egészen hivatlanul, mikor mi más harczokat gyakorlánk szép réteken, hives erdők árnyán.

De a' halhatatlanság bizonyos útja az, melyet most mondandók 's a' mellyen mi minden egyéb népek fölött ballagunk. Ennek neve lassúság. — Minden fának kora gyümölcse férges szokott lenni, mi ugyan csak késő gyümölcsöket termünk, tehát azok az örök hír almái. Minek is sietnénk a' pereldöntéssel, utcsinálással, vizeink szabályozásával, gyáralkotással, a' munkák gyors megítélésével 's tb. mikor azok kora gyümölcsök volhatnának, és férgesek. A' tatárok és mongolok mind ezekkel nem siettek 's rendületlenül léteznek ma is, míg a' kora virágu Róma 's Athéne ledült.

Kisfaludy Károlynak emléket akarnak állí-

tani. De micsoda gondolat ez? Illyesmit más-
son kezdeni, és nem mi rajtunk; azon fölül
pedig holton, ki sem pártfogásra sem fizetésre
nem ügyes! Ki gondolta volna, hogy fölleg-
szántók is voljanak — — (legyenek, aka-
rám mondani) köztünk, — ha lesznek eutóbb,
azzal nem gondolunk. 'S ugyan mivel érdem-
lette volna azt meg Kisfaludy Károly? Evett
e mindennap sült húst, malaczt, kácsát, lu-
dat, ivott e tokajit, sampagnit vagy mala-
gát; adott e bálakat az ingyenélőknek, köl-
tött e aszszonyokra ezereket? Szegény köl-
tőnk, emléikkel, halhatatlansággal ijesztenek
téged! És te nem tettél egyebet, mint nagy
nehezen, ébrengések és izzadások között ke-
nyeredet kereséd, mellyet a' költő számára
terméketlen hon olly gyéren ad. És most a'
kenyér után izzadottnak halhatatlanság-oszlo-
pot emelnek!

Hanem én együgyü hova botorkálok? Nem
az örök hir útján ballagunk sőt lovaglunk e
midőn különözösködünk? Hányszor lön az a'
halhatatlanság fija, ki a' természet törvényeit
kileste, magyarázta, megmutatta? Ki méltatná ezeket figyelmére, valamint ki okoskod-
nék és csudálkoznék az évszakaszok rendes
forgásán? De jövendőljön valaki csak kénkö-
ves esőt, — holnap után nem ösmerendie a'
félvilág? Ha mi is p. o. költőinket életökben

jól tartjuk 's százados éltök után szerelem-
emlékül sirkövet, szépet, csinosat, Ferenczi-
tül remekeltet álitánánk számokra, kinek tün-
nék ez szemébe? Hanem ha p. o. életökben jól
megkoplaltatjuk, holtok után pedig mauzo-
leumot alkotunk nekik, — ez már szembe-
tűnő, nevezetes, híres, felejthetetlen.

A' k-ák ellen.

Öszutó 1834.

Többen és többször szóltak már a' nyelv dolgába; miért ne tehetnék én is még néhány-szor említést benne? Divatba jött úgy is, a' nyelvről szólni, vagy értünk hozzá, vagy nem.

Sokan kifáradtak már nyelvünk dicséretében 's a' hallgatást csak azért folytatják bölcsen, mivel mohón beszélve igen elfuladtak 's nehezen jöhetnek lélekzethez. Hanem, isten segédelmével, tovább beszélendhetés reményében nyugosznak.

Engem gáncoskodó természetem nem ereszt velök egy pályán. Süket ugyan nem vagyok a' nyelvbeli széphangzásnál, valamint vak sem a' költői, erkölcsi 's akármelly más szép, szóval rajzolt képeknél, hanem az a' szerencsétlenségem van, hogy a' rossz hangzást is észreveszem, és a' szép képek hiánya, a' kifejezésbeli nyersség és durvaság szemeimbe és füleimbe tűnnek. Innét akármint törekedem csupa szépet látni, 's csupa édeset hallani,

még is egyre látok nemszépet, és hallok nem-
édeset is.

A' mi eldődeink igen szerelmesek lehettek
a' *k* betűbe és *k* hangba. Nem azért talám
hogy a' *kár* és *hard*, mint az *ő* mindennapi
dolgaik, *k*-ával kezdődnek, hanem bihetőleg
magok sem tudták miért. No, de hiszem ma
sem megy igen sokkal különben a' világon,
ma is elég történik ok nélkül; a' mi mellett
némelly ráfogott böles oktalanságot adna okul.

„És még is tudsz gáncsoskodni?“ — így
hallom hevesen fölkiáltani egyik nyelvdicsé-
rőt, — „lehet e az ostobaságot jobban kife-
jezni, mint oktalansággal? Nem látod ebben
is nyelvünk elsőségét minden nyelvek fölött?“

Igazad van barátom, — a' kik oktan-
ságnak adtak helyet fejökben, azok az osto-
baságnak remekeik. — De nem hallod e te is,
milly szépen pattog a' *k*-á feleletemben?

„De, hiszen *k*-á nélkül csak nem lehetünk
el?“

Igazi magyar vagy, barátom; a' csupa
k-ázásrul a' *k*-á egész elmellőzésére ugrol.
Énnem úgy tennék; én igen kicsinyvel beérem
egyszerre, én a' sok *k*-át először csak kor-
látoznám.

„Korlátozni?? — Nem nekünk való a'
korlátozás!“

Uraim, én csak a' *k*-á hangrul szólok. En-

gedelmet. Azt mondom, a' szép hangzás kedvéért, a' hol lehet, ki hagynám a' k-át. Példának okáért nem mondanám: *az embereknek eszök*, hanem: *az emberek esze*; nem: *a' magyarok ökreik*, hanem: *a' magyarok ökrei*; nem: *a' várnak foka*, hanem: *a' vár foka*.

„De ugyan nagy különbség van ezen kifejezések között!”

Itt ugyan még nincs, hanem menjünk tovább, és fogunk gyönyörű hangzatokat hallhatni. Például ugyan is hallgattassuk meg ezen mondást egy finom hallásu hellennel vagy csak francziával, és ha kétségbe nem esik rajta, tiltassék meg tőlem a' soha egy betűt irás. „A' magyaroknak faluikban találtatnak paloták, házak, kunyhók; a' palotáknak lakosaik kevélyek, a' házaknak birtokosaik szegények, de nemesek; a' kunyhóknak nincsenek tulajdonosaik, hanem bérlők, kiknek, mint másoknak kegyelméből élőknek, dolgaik nem folynak legjobban.”

„Ez már különös; hát ez csak ugyan nem szép hangzás?”

Uram, továbbá nem kegyednek beszélek; az ur előbb utóbb is k-ába fuladánd. Hanem szabad volna e a' többiekkel egy okos szót szólni?

„Miért nem? Tessék, csak tessék, mi a' jó tanácsot szíves örömet meghallgatjuk.”

Uraim, az nekem nem elég. Csak meghallgatni szokásunk ugyan a' jó tanácsot, hanem én jobb szeretném, ha követést ígértek volna.

„Isten neki, talám hát követjük is!”

Szegény biztatás; hanem bizonyosság fejében ki is vetett még nálunk? én is előszórom magomat. Uraim, én, megegyezésekkel, a' *nak* és *nek* végezetet kicsapnám.

„Az isten szerelmeért, a' leghivebb szolgát kicsapni!”

Nem kell megijedni a' kifejezésen. Hirtenkedtem. Látják az urak, a' *nak* és *nek* leghivebb szolga volt nyelvünkben, 's szegényt igen és igen megerőltettük, csekély bérét ezerszer megszolgáltattuk vele, most már az illendőség és igasság hozza magával, hogy nyugpénzt adjunk neki 's a' további szolgálat alul fölszabadítsuk.

„Igaz, sokat koptattuk a' lábát, nyugalmat érdemelne. Hanem, tervelő uram, mit csinálunk, ha k-á betűnk nem marad; olyan hatalmas betű az, mint maga a' káromkodás?”

Több k-ánk marad még, mint sem kelle-ne, például az illy ragasztékokban: házak, házunk, házatok, házuk, házaink, házaitok, házaik; várak, várunk, vártok, várék, váránk, várátok, vártunk, vártatok 's t. b.

„Milliom ropogását, hiszen csupa k-ával

fordulunk föl. Javalljon, uram, javalljon, én akár minden k-át kicsapjak.“

Az nem az urtul függ; kérem, tessék csendesesen lenni; az ur csak most kezd először nézni, tehát csak keveset szólhat.

„De kérem szeretettel az urat, ne hagyjon kinlódni, mondja meg, mit csináljunk ezen végetlen k-ával.“

Hja, sokszor csávában van a' róka, akarna szabadulni, de nem lát módot rá. Azt véli ön, én valék első, ki a' sok k-á előtt viszsza- szaborzadtam? Akkor igen csalódik; azt minden tiszta fülűnek kelle érezni, hanem gyógyszer nem tudta ellene mást, mint őrizkedni tőle, a' mennyire lehetett; a' mi annyit tesz: nem rakni tüzet, vagy csak igen kicsint, vagy mindenkori félelmes őrzés alatt, hogy a' ház föl ne gyuljon.

„Hát az ur talált valami okos módot föl? kérem, közölje velem, első lesznek, a' ki követi.“

Ne ígérjen sokat az ur; ígéretben csaltunk és csalódtunk eleget már; megbánhatná. Hanem, mivel jó szándékát látom, a' dologhoz fogok 's ismételem, hogy a' *nak*, *nek* ragasztékot egy általában kitörülném neveink és igéink végérül, és helyébe egy szebben hangzó 's az értelemnek sehol nem ártó végzetet

tennék. Találja hegyed, mellyiket szántam helyébe?

„Nem a' *nal* végezetet?”

Nem, mert kevés különbség lenne p. u. a' *háznál* és *háznál* között.

„Talám hát az *a* vagy *abb* ragasztékot?”

Már mindenik más urnál van szolgálatban, mint a': *háza, agya, vigabb, rosszabb*, bizonyítják.

„A' *nap*-ot sem?”

Az volna még szép, ha a' *nap*-ot, mellynek különben is olyan kedvetlenül két kifejezése van, még ragasztéknak is használnók!

„De a': *nan* csak nincs hasonló hibákban?”

Gondolja kegyed? tessék hát *nan*-osan beszélni *anak*-oság helyett.

„Az emberek akaratjánan alája vannak vetve az állatok, növények, ásványok; ő parancsol 's a' folyamok megállanan, ő int 's a' villámok megszédülnen, ő akar 's az éjszakák fénybe borulnan.“ —

Az való, nem hangzik legrosszabban, 's két-értelműséget sem szül. De használja még csak kegyed neveknél a' *nan* és *nen* ragasztékot.

Az embernem két szem adaték és egy nyelv, hogy sokat lásson, keveset beszéljen. Az ember fijánan élete bajokkal teljes, a' halál pillanata a' hanga megszűnése, mellyet kinenkiben füleibe az őszvehangzó természet ját-

zott. A' bajok folyamánán átnézése, a' bölcseségre vezető út."

Változtassa el még kegyed a' főlebb említett k-ás mondást, a' nakokat kihagyva 's nan-nal fölcserélve.

„A' magyarok faluiban találtatnan paloták, házak és kunyhók; a' paloták lakosai kevélyek, a' házak birtokosai szegények, de nemesekek, a' kunyhóknan tulajdonosaik nincsen, hanem vannak bérlőik, kiknek, mint mások kegyelméből élőknek, dolgaik nem folytan legjobban."

Biz, uram itt is elég még a' k-á; — hanem ez is csak tréfa volt, és köztünk maradjon.

Tudni-vágyás.

Őszutó 1834.

Ha mindenki arrul szólana 's ahoz fogna, a' mihez ért, igen jól folynának a' dolgok földtekénken. De minthogy az ellenkező történik, a' dolgok jól folyása is nem folyam nevet érdemel, hanem apró csermelynek mondathatik.

Hogy valamihez értsünk, nem elég az iskola mellett eljárni, hogy értett dolgokhoz lássunk, lelki erő szükséges, — ezen dolgokkal pedig mi nagy részint mostoha testvérek vagyunk, vagy inkább idegenek tülök, mint viz. az olajtul.

Egyes emberek még elég okosan forgolódhatnak a' nekik kitűzött pont körül, de az egészben öszvehangzás szükséges, mellyet csak nagy elme tud előhozni. A' gépely részei megteszik szolgálatukat, de okos végírányt csak az alkotó adhat nekik.

Többé kevesebbé mi mindnyájan gépelyrészek vagyunk, 's az egész mindenséget csak ezen oldalárul látszunk ismerni. Bujdosó csillagaink ugyanazon utat teszik egyre a' nap

körül; rajtok az évszakaszok örökkén egyidomulag változtatják egymást, azon állatok, azon növények, azon ásványok tűnnek elő 's mulnak el velünk együtt 's körülünk. A' földön is a' sors vezet bennünket, a' viszonyok hatalma alatt nyögünk, 's ha ennek úgy tetszik, egy pofonütésért hosszú öt fölvonás után meg kell halnunk.

Az elmének szabad szárnyai vannak ugyan, az erkölcsi világban tulajdon virágok nyílnak, de az ember mindazáltal igen szűk határok közé szorított teremtes. A' legtüzesebb képzelődés is csak a' földet látja a' napon, holdon, csillagokon, a' földet kicsinositva 's kedvének tárgyaival takarva. Az oda által tett szellemi világ is a' földön gyökeredző képzelet-szülemény. És erkölcsiségünk is igen alatta van a' sors kezének. Sokan diszére váltak volna honoknak, az övéiknek, az emberiségnek más időben, más körülmények között, míg most a' nevelés és a' dolgok sodró folyama vagy tehetetlenségben tespedteté őket, vagy fattyú-erények, ellenerények gyűjtőjivé tette 's talám disztelen halálra vezeté.

Pedig az erkölcsi világ a' gépelyiséget nem szíveli, sőt nem állhat meg vele mint napfény a' fülhővel, napsugár az éjhomállyal. A' tettek mezeje oldott kezeket vállakat kíván, és agyat, mellyen a' kénytelenség köde ne nehez-

kedjék. Emberi tettek csak itt virágozhatnak, — a' gépely hatása csak az alkotó érdeme vagy gyalázata.

De igen nagy szavakat érintettem itt meg, oldott kezét, szabad vállat, kénytelenység ködétül ment agyat, elmét, — mellyeket sokan talám elérhetetlennek mondanak, 's azért nem is keresendőnek. — Én azonban csalódtaknak nevezem ezeket, kiknek keze nem oldott.

Az erkölcsi világban sokkal több ugyan a' kötözött kezű, mint a' nem olyan, de oldott kezűek is vannak azon boldog vidékeken, hol a' valódi tudás napja fölvilágított és győzött. Itten a' törekvés e' részből egész sikerű lehet, mert az agyrul a' tudatlansággal együtt a' köd is elreppenvén, az ember szabad sas, melly bátran repüli be a' nagy világot, és szabad csalogány, melly az örök igazságok énekeit dalolhatja.

Minden pedig a' valódi tudás napjátul függ, mellynek meg kellene a' szavakat és tetteket világítania. — Hanem hol a' valódi tudás napja, és az fölhozható e, — ez nagy kérdés.

A' tudás, mint kiki előtt ösmeretes, az agyban az elmében létezik, minthogy pedig az elméhez sem töltéssel sem bottal nem juthatni, annak tudományval megtöltése egy kissé bajos, — mert ha az utolsó módon dolgozta-

tik is, ritkán gyűl belé valami 's az is job-
bára férges gyümölcs.

Ha az ember tudjon valamit, kedvének és
alkalmának kell lenni a' tudomány-gyűjtésre,
— 's minekutána itt sükerrel dolgozott, hogy
a hoz fogjon, 's arrul szóljon a' mihez ért,
okossággal kell birnia. 'S ha ez el van vala-
melly társaságban érve, ott a' boldogulásnak
honolnia kell.

Ezeket előlről fogva mi röviden megte-
kinthetnők, divatban vannak e nálunk ezen
factorok, mellyeket mozgonyoknak lehetne
mondani, 's mellyek a' mindenben boldogu-
lást előmozdítanak, megalapítanak, nagyra
emelnék.

A' mi a' tudási kedvet illeti, ennek hibá-
zatát nem állithatni nálunk, mert sokféle tu-
dásra van kedv egyiknél másiknál közöttünk,
ugy hogy e' részben egy egész erdőt képzel-
hetünk magunk előtt a' tudásvágy legkülön-
bözőbb fáival. Legtöbben p. o. alchymisták
szeretnének lenni, hogy a' tűzkövet is aran-
nyá változtathassák; mások kevesebbel beér-
ve, ezüstöt szeretnének teremteni tudni, har-
madikak az arany és ezüstkorra nem is álmod-
nak, hanem a' rézkorral is beérnék, sőt még
a' papirost is elfogaúdnák. És ezen tudáskedv
legkiterjedtebb közöttünk, noha a' legvágya-

kodóbbak sincsenek a' jó tanácsnak olly szükében, mint az aranyéban.

Igen bő kedv még továbbá a' jól élni tudásé, melly mellett keveset vagy semit kelljen dolgozni. Magában véve ez sem bolondság, és, ha a' világ ismerne bennünket, megvallaná, hogy nem estünk fejünk lágyára. Hadd törje más fejét Halley üstökösének pályáján 's megjelenési idején, mi fejtörés nélkül is pástétomos tálhoz ülhetünk 's legfőlebb inasaink üstökével törődünk, hogy az egészen le ne nyiressék, különben nehéz lenne bele kapaszkodni vagy belőle kötelet fonni. Hadd víják ki mások a' hősök viadalát, miérettünk a' húsvágók izzadnak; 's a' rostélyos mellett szinte dicsőség aratható. Hadd hajózzon, kinek kedve van, a' nagy tengeren, mi a' bor-osztja idvesség-tengeren uszkálunk, — kivált midőn a' jó isten érdemünk fölött áld meg harmincznegyedik féle esztendővel.

Tudásvágyunk itt azonban még nincs ki-merítve, noha azzal a' főrészt már birjuk 's szükség esetében a' többi nélkül el is lehetnénk. Hah még sokat akarnánk mi tudni! Ollyan tudós szint öltetni p. o. magunkra, hogy üres fejünket a' közönség odáig telt tudománytárnak gondolja 's a' kezdő író munkáját közre

ne merje bocsátani, mint nekünk ajánlva 's benne számunkra a' legillatozóbb tömjéneket gyűjtva meg. Honfiaknak látszani, mert nagy szájunk van még nagyobb zsebünk mellett, melly Jugurtha kísérteteinek 2—2 (nem 2+2) nap is ellent állana, — sőt még szokott módon néha káromkodást is tettünk. Teljes hittel birni az ét és borházban, a' dohányos boltban, szabónál, vargánál, noha már esztendő olta nem fizettünk; 's az a' szegény ördög, hogy a' már adtakat el ne veszessze 's a' jó urfit magára ne haragítsa, tovább is teszi szolgálatát, nem tudva, hogy a' szívó pióczátul mindig jobb előbb megválni mint utóbb.

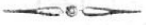
És ki számlálhatná el mind azon tudásvágyokat, mellyek közöttünk egyiknél másiknál, 's gyakran egész csapatoknál uralkodók? Akkor igen sokat kellene írni, pedig a' sok könyvet ki venné meg, mikor a' kevésnek is alig van kelete? Akkor azt is el kellene mondani, mint vágy némelly kicsapongó jámbornak tetszeni, hogy egy szép leányt vagy talám annak telt erszényét elnyerje; mint akár némelly korán aggott fiatalnak látszani, hogy tovább legyen alkalma játszani. Könnyen megengedem hogy sokan azt is szeretnék tudni, mint lehetne az üres erszényből pénzt szedni ki, mindig inni 's meg nem részeged-

ni, mindig enni 's gyomrot nem rontani, mindig élni 's el nem lankadni, zabolát elhajtva nyargalni 's még is a' czélon belül maradni. Hanem, uraim, ez mind eddig nem megy, ha csak valamellyikünk a' világot egy nagy föl-találással nem ajándékozza meg. Ez ne féljen, Columbus sorsára nem jut, az alkirályságot megkapja, 's a' tartomány (talán új világrész) az ő nevéül neveztetendik el.

Más élni nem tudó körökben vannak ugyan más tudás vágyok is mint p. o. a' tudományok különféle ágához, neméhez, művekhez, hangához, hanem ki törődne azokkal? Hadd okoskodjék más krumpli 's viz (legfőlebb sör) mellett, mikor én gondolkozás nélkül ülhetek tele tálok és nehéz kancsók közé! hadd nyekeregjen, czinczázzon hegedűjével, nekem minden cigánybanda kész köteles szolgám; hadd tanuljon a' kinek tetszik Rómában faragni, — „ugy van uraeskám, kegyednek joga van faragatlan maradni.“ Ugy is többet birunk már, mint apáink a' legmegegytetetfebb képzelődéssel is csak reményleni tudtak, már divatképeket is metszenek kőbe Pesten, 's olyan szépen mint Bécsben, vagy Lipcsében, 's ha a' dőre nép az almanachokba bele szeret, ma holnap aczélmetsző jó hozzánk pénzt szedni Karlsruhebul vagy magából Londonbul, az éhesbül. — Hohó! Uram! — ha

kegyed olyan főlt és sült hust izlelt volna Londonban, mint más, — akkor másképpen beszélne.

A' többi factorok vágy is mozgonyok előszámlálatával adós maradok; egyszer ez is elég.

Új hónapnevek.

Őszutó 1834.

A' minapában, ez előtt két esztendővel, az újítási düh a' többek közt a' kalendáriom-kedvelőket különösen meglepé. Károlyi István ugyan is Hazai Vándorában a' latin nevek mellé néhány sorban magyarokat is tön. Azután a' Hasznos Mulatságok kezdtek a' vitató kis pártnak műszerévé lenni. A' sok izzadásnak pedig az lön a' következése, hogy Jauuarius ma is Januarius, valamint December is December.

Igy játszik a' sors az emberi munkákkal. Tornyat akar építeni a' gyermek 's mikor azt az első szellő eldönté, akkor veszi észre, hogy kártyábul építe. A' mieink is fáradtak, őszszehalmozva sok dérdurt, enyhegest, lanyhagost, szénást, szalmást, és senki sem tanul járni szerintök. A' mi egész embertelenség, mert szélbe senkit sem kellene szólatni.

Csudáлом hogy a' tarkaság kevéért ozman szomszédinkrul senki sem hozta föl a' hónapok neveit, — pedig szép czifraság lenne

nyelvünkben ha azt török anyagokkal kifoltoznók. A' törököknek hónapneveik sincsenek ám rosszabbak, mint szattyánjok, — pedig a' török szattyán, — az ám még a' szattyán! — Átalában abban dicsekedhetünk, hogy mi magyarok, keletiek, jobban tudtuk ezifrásgra használni a' latin, nyugoti, nyelvet, — mint a' törökök, szinte keletiek, az arab, tehát keleti, nyelvet. Oh illyesféliben mi nagy mesterek vagyunk. Nekünk van feldmarsalunk, az ozmanoknak van seraskierjek, nekünk van generálunk, azoknak van basájok, nekünk van obesterünk, azoknak van agájok, — és a' többi. Nálunk van Januarius azoknál Moharrem; — nálunk Februarius azoknál Safar; — nálunk Martius, azoknál Rebi el evvel; — nálunk Aprilis, azoknál: Rebi al achir; — nálunk Majus, azoknál: Dsumadi el evvel; — nálunk Junius, nálók: Dsumadi el achir; — nálunk: Julius, azoknál: Redseb; — nálunk: Augustus, azoknál: Schabán; — nálunk September, nálók: Ramadán; — nálunk: October, nálók: Sevvál; — nálunk: November, nálók: Dsulkadé; — nálunk: December, nálók: Dsulhedse.

Jégre vezetni nekünk nem igen dolgunk, hanem jégre vezettetni, annál inkább. Én az elsővel tartanék, ha a' török hónapnevekrül egy pár szóval többet nem mondanék. Nálók

nem a' Januarius a': Moharrem, hanem esztendejük első hónapja, melyet Kunoss elsőhónak mondana magyarul; esztendejük pedig, (az 1250-diki) majus 9-kén 1834 kezdődött. Így a' Moharrem az idén Majus nagy részét tette. Hanem így kell zavarogni, mikor az esztendőt okosan nem tudjuk kezdeni. Az ozmanoknak olly jogok volt az 1250 esztendőhöz májusnak kilenczedikén fogni, mint nekünk az 1834-hez az ő 1249-dik évök Sábán hónapjában.

A' görögök is, vagy inkább a' keleti keresztények használnak az emberiségnek, hogy szinte különbözőleg kezdik éveket. Így legalább gyakoroltatják az övéiket a' kivonásban, a' mieinket az öszveadásban; minthogy tizenkét nap különbség van a' mi 's az ő évök kezdete közt. Mikor az orosz p. o. olvassa; „A' navarini ütközet October 20-kán volt, 1827-ben“ — mivel a' dicsőségben az orosz flotta is részesült, tudni akarja, melly napján eshetett az az ő évöknek. Ekkor kivonásra készíti magát, és így szól. „Tizenkettőt huszbul marad nyolcz“ 's bölcsen meghatározza, hogy a' navarini csata az ő kalendárioma szerint october nyolczidikán vívatók ki. Mikor pedig az orosz évkönyvekben olvassuk. Paskewich oct. 7-kén (1827) vette be Erivánt, a' győzhetetlen persavárt, és fe-

jét a' dicsőség bôrostyánaival ékesité, — akkor mi a' napszámban igen megcsalódnánk; ha tizenkettőt nem adnánk a' mondott számhoz 's így az october 19-két okosan ki nem találnök.

A' széphangzásra is sokat tesz, mikor az ember a' napszám kifejezésben fitogtathatva ôsmereteit, ôt hat különbözô kalendáriomot ôszvehord. Melly ôszvehasonlithatlanul konog és peng ez, ha p. o. így állana a' játékszin-ezédulán: „Ma november vagy is zúzos vagy is tizenegyedhó 12-kén (1834), vagy az ó kalendáriom szerint october 31-kén, a' Sidók Marchesvána 10-kén (5594), a' Hegira 1250 dik évének, Redseb havának 11-dik napján, a' 653-dik olympiás 2-dik évének xx-dikán szabad királyi nemes Buda fővárosa színházában elő adatik: *Lumpaci vagabundus*, vagy: a' három jó madár. Tüneményes vigjáték énekekkel 3 felvonásban.

Vannak azonban, kik az atilát is egészen nem kívánják elől hátul kihánytatni, annál kevesebbé szeretik az illyes kalendáriomi zavarczifraságot. Ezeknek hihetôleg keresztül ment fejökön az a' gondolat, hogy nem ártana az év kezdetének egy olly pontot kiválasztani, melly minden mivelte földi lakos elmeszemeitül könnyen látható volna, és eléggé erős, hogy a' föld kerekségén minden kalen-

dáriomot egyességre vezetne. Illyen pontot pedig mindenek fölött a' nap menetele adhatna. A' nap utján ugyan is három legkitünőbb pont van, mikor legmagasabban áll, és a' nyárt kezdi, mikor az egyenlítőn átmegy 's napot éjt egyenlő hosszúvá tesz, és mikor legalantabb van, telet hozva. Ezen pontokon pedig a' nap körül belül martius, junius, september és december 21-kén van, úgy hogy az esztendő a' mondott napok akármellyikén kezdődhetnék.

Ha valaki megkérne, hogy ne resteljek a' szélbe beszélni 's mondjam el, hol akarnám az esztendőt kezdetni, — én — kívált ha az egy kedves leány vagy szép lelkű aszszony volna, — megmondanám neki, hogy a' nap legalantibb állásánál, a' mi mintegy december 21-kén történik. Ha okát is kérdezné, szívesen szolgálnék tovább is 's azt adnám fő okul, hogy ekkor csak tiz napnyi különbség volna a' nyugoti 's fölvelt év kezdete között. Így azután hét hónapnak lehetne harmincz napja, hatnak és a' szökő évben hétnek harminczegy.

Szép dolog az a' terv-csinálás; papirosan a' legnagyobb csatákat is könnyű megnyerni, a' Dhawalagiri csucst megmászhatni, — sokaknak boldogítója lehetni, — de másképp van a' valóságos életben. — Hiszen én sem

irok ám, hogy elfogadtassék, hanem hogy teljen a' papiros; 's e' végre elmondom még, micsoda neveket szántam a' hónapoknak. Mert én keresztelni jól tudok, mint Cuviernél bizonyítom, de a' mellyről nem tudom hogy két vagy három koma fog e mellette vagy ellene szólani. —

A' hónapnevek elkeresztelésénél szinte a' nap járására 's az abbul eredő évszakaszokra vigyáznék. Azon hónapokat, mellyekben a' tél, tavasz, nyár és ősz kezdődik, elnevezném tél- tavasz- nyár- és őszhónak. E' szerint nálam december-télhó, martius-tavaszhó, junius-nyárhó, september-őszhó lenne, a' melly neveket megjelelni és megtartani a' legnagyobb könnyűség.

A' többi hónapokat elő- és utó-havaknak nevezném, 's így a' négy fő hónap, a' négy elő- 's négy utóháival megadná az esztendő tizenkét havát, a' (még most nem igazi rendben) így következőket. Télhó előhava, *télhó*, télhó utó hava; — tavaszhó előhava, *tavaszhó*, tavaszhó utóhava; — nyárhó előhava, *nyárhó*, nyárhó utóhava; — őszhó előhava, *őszhó*, őszhó utóhava. — De hogy a' hosszú nevek csinosbíttassanak, meg lehetne őket kurtítani 's így mondani: télelő, *télhó*, tél-utó; tavaszelő, *tavaszhó*, tavaszutó; — nyárelő, *nyárhó*, nyárutó; őszelő, *őszhó*, őszutó.

Ezen elnevezésekben semi nehézség sem volna, ha az esztendő szinte az évszakaszok szerint volna elrendelve. Akkor a' télhó mintegy a' mostani december 21-kén kezdődve, nyulnék januarius 21-kéig; a' telelő pedig lenne november 21-kétől december 20-káig, — a' télutó Januarius 22-kétől talám februarius 20-káig. A' nyárhó lenne junius 21-kétől julius 20-káig, a' nyárelő majus 20-kától junius 20-káig, a' nyárutó julius 21-kétől augustus talám 20-káig; és így a' többiekkel is.

A' mostani kalendárium szerint a' tél kezdete, vagy is a' nap legalantibb állása december 20-ka körül van, innét télhónok a' decembert kellene nevezni. Így martius tavasz hó, junius nyárhó, september ősz hó lenne. Hanem valamint a' tél kezdetéből decemberre kevés esik, úgy decembert sem mondhatni igazán télhónak, mert januarius sokkal te-
 liebb, november eleje pedig még igen gyakran nem teles, valamint februarius elején a' tavasz nem igen mutatkozik. Innét minthogy a' valóságos *télhó*-nak (mellyet t. i. a' nap szerint vettünk föl) nagyobb része januariusra esik, a' tavasz hónapnak aprilisra, a' nyárhónak juliusra, az ősz hónapnak octoberre, — innét januarius lenne a' télhó, aprilis a' tavasz hó, julius a' nyárhó, october az ősz hó. Az egész esztendő havai pedig ezek: *télhó*-januarius,

télutó-februarius; — tavaszelő-martius, tavaszhoz-aprilis, tavaszutó-majus; nyárelő-junius, nyárhoz-julius, nyárutó-augustus; őszelő-september, őszhoz-october, őszutó-november; — télelő-december.

Ugy é soká tréfáltam? De tovább is fogok, mint az bizonyos, hogy ma őszutó 21-ke van. — Magamat és elnevezéseimet ajánlom!

A' budai játékszin.

Télelő 1834.

Egy házat ösmerek, a' hová az embert pénzért eresztik be.

„Pénzért? — és még is bemegy az ur?”

Nincs különben; pénzért eresztik be az embert, és még is igen gyakran bementem. Hanem most már gondolkozni kezdek a' dolgrul, annál inkább minthogy a' Duna jegesedni kezd.

„S mi baja Dunajegének az ur pénzével 's ama' házzal?”

Semi más, mint hogy a' Dunán kell e' házba átjárnom.

„Hogy pénzt adhasson ki az ur? Engedelmevel az urnak, az urnál a' főben nincs minden a' helyén.”

Tréfáz kegyed, ha hinné, nem merné megmondani. De az már igaz, hogy a' Duna jégét alkalmatlannak tartom, kiváltképpen éjjel.

„Még éjjel is? Az ur engem rá akar szedni; bizonyosan az urnak fizetnek!”

Kegyed ezen szóval a' dolog bibéjére há-

gott; ilyen föltételek mellett, tudom, jól megtelnék azon ház. De nem, az embernek kell fizetni, és pedig legalább egy húszast. A' miből az szármozik, hogy az ostoba nép igen csüngvén a' pénzen, ott csupa bölcsek és áldozó hazafiak gyűlnek össze.

„Még mind eddig nem látom ált, mi okbul volnának azok bölcsek; az áldozásról előbb hívó leszek, hanem hogy az áldozat hazafiui, kétlem.“

Azt ne mondja az ur, mert hatalmamban áll megköveztetni. Egy szó annyi mint száz, mi akarjuk, hogy a' dolog áldozat néven neveztessek, 's úgy kell neveztetnie, 's a' kétkedőt szál kardra hívjuk ki.

Bizonyosan mézes kalácsbul valóra, mert másnak forgatásához nem értetek.“

Paff! ropogós üttét, most mindjárt megmutatom! Héh! pajtások!

„Nevetnem kell, uram; ha vitéz volnál, nem szavadat ropogtatnád, hanem a' kardot. Tedd le az álarczot, ösmerjük egymást.“

Uram, az isten fijaért, ne mond ezt tovább.

„Én nem szoktam hirt harangozni, mint aszszonyférfiaink, bizvást beszélhet tovább.“

Tehát azt mondam, hogy a' játékszinben csupa áldozatok gyűlnek össze.

„Hát a' játékszinről szolt az ur? Mért

nem szólítja nevén a' gyermeket? — ugy nem zördültünk volna öszve. — Ah a' játékszinrül nekem is vannak nézeteim.“

Hogy lehet az, holott az urat K...né's L...né jutalom játékan sem láttam?

„S mi köze is a' jelenlétnek a' nézetekkel? Uram, a' nemzeti játékszinnek nincs hatalmasabb pártolója, mint én; nem sokára egy tizenennyolcz ivbül álló könyvet adok ki arról, mint lehet a' sugót egész biztossággal elmellőzni.

Uram, én azt rövidebben is megmondom. P. o. jól meg kell tanulni a' szerepet.

„Az ur igen járatlan a' gyakorlati világban. Értelmesen beszélni rövid szóval, igen közönséges. Az igazi dicsőség ugy aratható, ha az ember olly mélyen és olly föllengőn ír, hogy az olvasók szavakat lássanak, de alatok semit ne tudjanak gondolni. —

Ha így lesznek írva, mit használnak az ur játékszíni nézetei?

„S ki mondja azt, hogy kell használniok? — mintha bizony az ember szűk keblü volna 's csupa haszonért írna! Áldozatot is kell tenni?“

Az való, hogy az illy idő az írótul fölaldozott, vagy jobb nevén, elvesztegetett. Az olvasók között azonban alig találhatik olly esztelen, ki az áldozatot dicséretesen követné.

„Mert fölfordult világban élünk. 'S talán az ur használt gunyoló rövidsége mellett a' szín ügyének?“

Én jobban érzem csekélységemet, mint sem hogy erre kevélyen, vagy csak megelégedetten is felelhetnék. Én nem tettem egyebet, mint szorgalmasan eljárék, 's ha mindnyájan hasonlót tettünk volna, nem csak tagadó számokkal nem kellene az év végén számolnunk, hanem áldozatokra sem szorulnánk, sőt nyereség is volhatna félretehető.

„Az ur értelmes rövidsége mellett is veszedelmes ékesszólással bír. Majdnem rá állok, vagy inkább elhiszem, hogy a' játékszín ügye minden láрма 's hoszas bölcselkedés nélkül is győzne, ha a' Budán Pesten lakozó magyarok szorgalmasan bejárnának. Hiszem továbbá, hogy ha a' budai játékszín hasznot vetne, a' pesti könnyen és önkényt megnyilna szegény vándor Thaliánk előtt, és...“

Mi használ az ur hite, és a' másoké is? — az itt nem boldogít. Tenni kell, uram, nem hinni vagy beszélni. — De engedje meg, hogy először-kezdet csapásomba visszatérjek. Azt mondam, restelni kezdek már följárni a' várba.

„Hát illy gyöngé lábón áll az urnál is a' hazafiuskodás?“

Gyöngébben mint másoknál, mert hallgatni szeretek. Azon fölül, a' mint mondam

én azért kívánok a' játékszínbe menni, hogy ott mulassak, ne pedig hazafiuskodjam, — hanem télen által csakugyan meszszecke van.

„De bőven jutalmaztatik meg a' fáradságért.“ —

Itt a' bükkenő uram, a' hol a' fáradságot jutalom biztatja, ott bizonyosan nem marad el az ember. Hanem itt, legalább télen, nagyobb a' fáradság mint a' jutalom, — tehát az ember otthon marad. De nem kell elfelejteni, hogy nálunk a' színjátékszók részéről is nagyobb a' fáradság mint a' jutalom, bizonyos a' fáradság, bizonytalan, 's kivált tartósan, a' jutalom, ennél fogva a' ki kerülheti, kerüli a' színpadra lépést. A' miből viszont az következik, hogy krajczáron együgyűség forintos pánlikát kívánni; ezen következből pedig az foly, hogy a' krajczáros foltozgatolódással sem nyereség, sem dicsőség nem aratható.

„Az ur igen kemény, én húsz iven az ellenkezőt bizonyítom be.“

Hagyjon föl vele az ur, ugysem olvasná senki. De hasznosabbat tesz az ur, ha jelentést bocsát a' buda-pesti ujságokkal 's abban közhírré teszi, hogy a' játékszín dicséretére egy húsz ivenből állandott könyvet vala irandó, hanem a' játékszín javára fölhagyott vele, reménylve, hogy ezen fölszólítás fejében az ur

könyvére szánt két húszast kiki az első jutalom-játékra adándja ki. Ha, a' mirül én kétkedem, sikerrel dolgozik: egyik színésznek hasznót hajtand, a' haszon az embert kedvre gerjeszti, a' kedv sikert szerez a' munkában, a' siker versenyzést támaszt föl, a' versenyzés a' tökéletesség felé halad, minden tökéletesnek van kelete, — így az ur tréfából a' játékszín ügyének leghatalmasabb előmozdítója lehet.

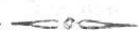
„Az urbul olly böven foly a' beszéd, hogy majd bele fül az ember. Én már a' játékszín oszlopának képzelem magamat.“

A' képzelés közös nyaválájában szülem az ur, 's a' valóságot száz mérföldnyire hagyja maga mögött tünelni. De, rajta, tegyen valami valót is már, — jöjjen, nézzük meg P...y E...k jutalom-játékát, Mátyás király választatását; M.... Nina 's L...i bizonyosan szépen fognak énekelni.

„Igen? — Jó hogy tudom. Nem mehetek, uram; két órára a' pipához ígérkeztem; de legyen ollyan jó, adja által a' czédulát, majd bírálatot írok a' Honművészbe, 's Ninát és L...t jól meg fogom dicsérni.“

Jó étvágyot!

„Jó mulatást!“

Értekező.

A' szerelemről.

Tel. 1834.

Mivel kezdhet az ember jobban értekezni, mint a' szerelemmel?... Értekezni?... No ez lehet első eset, hogy valaki a' szerelemmel értekezett. Még mind' eddig vaktában volt szokás karjai közé rohanni.

Kérdezze meg valaki költőink koszorúját, jutott-e valakinek eszébe belőle a' szerelemmel értekezni? Kezdje a' pelyhes állu Csátár-irónál /s menjen a' kesergő szerelem bájos éneklőjéhez, /s mindenik igent fogobizenteni.

De valakinek csak kell pályát kezdeni. Isten neki, legyen én az, ki a' göröngyökön első botorkál keresztül. Többször is megütöttek én már az öreglabom úját, de azért a' sereggel csak együtt sántikálok.

Az embernek új körme is tud nőlni. A' szerelemnél némellykinek leütötték már a' körmét, de az nem tapasztalt más alkalmatlanságot, mint... egy ideig föl kelle hagynia a'

kapaszkodással. Azonban a' köröm újra nőtt, és a' ficzko még meg is házasodott.

A' szerelmet igen sokan az érzések elsőjének nevezik, de én az utolsónak mondom, és az öreg Monsieur N. igazolni fogná állításomat.

A' szerelem, úgy mondják, a' gyermekkel együtt születik, de én tagadom, mert a' gyermek születik a' szerelemmel. Sok leányka tagadja hogy szerelmes; én azt helyben hagyom, mert melly halnak jut eszébe, hogy vízben él, melly madár tudja, hogy levegőben repked, ki jarna az egyenes uton? — kivált leányka!

Az ifjaktul tiltják a' román-olvasást, hogy korán ki ne fejlődjek bennök a' szerelem; de, uraim, mért nem tiltjátok el a' leány-látást is, mikor tudva van, hogy minden leányban legalább tíz román lappang? Igen keveset teszték föl a' mai ifjuságrul; azt vélitek, csak ábécézünk még, pedig olvasni is igen jól tudunk. Magunktul tanultuk meg.

A' görögök gyermeknek rajzolák a' szerelmet. Én kétlem, hogy a' mi leányaink annak képzeljék. Tudtomra markosnak, bajúszosnak ohajtják ötét. Hanem úgy van az; változó az izlés, mint a' pantallonok bizonyítják.

Az sem történik jól, hogy a' szerelem nyíllal lő. Hajdanában, mikor célirányosabb

szert nem találja, csak megteheté, hanem a' mi pallérozott világunkban nékie is haladnia kellene a' nagy sokasággal. Mi mindenütt szeretjük a' pattogást... De nem Amornál, nem... itt a' pengést imádjuk.

És melly gonosz gyermek az a' szerelem! Lopva jó, a' gyermekben fészkel, az ifjat átnyilalja, az öregnek békét nem hágy. Én kicsapandónak vélem az izgága-szeretőt, hogy közös phlegmánkat ne háborítsa.

Vágyika a' „Legszebb leányban“ paradicsomnak nevezi a' szerelmet, hanem bizonyosan csalódott. A' paradicsomban nem volna szabad fürgetegezni és fagyni, mint a' mi szerelmeinknél. — De könnyű ollyasmirül beszélni, a' mit senki sem látott.

A' fürgetegező szerelem nem kellemetlen tünemény; — különben az írók jobban irtóznának a' kritikustul. Itt a' megmosás szerelemből történik.

Sok haszontalan tömjén ég a' világon lelketlen Maecenasoknak, pulya pártfogóknak, más fejéből bölcseknek. De a' szerelem mindig méltó az áldozatra. Igen, úgy van, fontold meg csak szomorú bajtárs, megcsalt szerető, elerőtlenedett Herkulesz, laposult erszényű voltgazdag, — a' szerelem méltó az áldozatra, sőt áldozat nélkül meg sem történhető, — 's

vigasztald magadat. Többek is jártak ugy már, nem csak magad; pedig:

Mezét lábon járni 's mást is ollyant látni, türhető nyomorúság.

Sokan attul tartanak, hogy igaz szerelmet nem kapni már a' világon, én az ellenkezőt vitatva azt mondom, hogy magáért mindenki igazán szeret bennünket. — Az olvasó közönség a' tele irt papirost kedveli, mi írók a' paraszt papirost, — mert lehet rá írni. Nekünk teljes kedvünk van a' tintaszedésre.

Mire valók a' szép ruhák, az aszszonyok? Hogy megnézésére kényszerítsenek. — Mire való a' nézésre-kényszerítés? Bizonyosan, — no de nem akarom megmondani; — szégyenlem magamat, ki árulná el, hogy szerettetni akar? Nagyon csalfa gyerkőcze az az Amor, ollyan mint sok író, ki mindent a' haza dicsőségére tesz, hanem erszényét mindig nyitva tartja mellette.

Komoly értekező

az Életről.

Teljes 1834.

Sok véleményi igtalanságban sinlődött a' világ, — ha t. i. a' földön honoló emberek összesége világnak mondható, — miolta véleményeket szokás alkotni. Ez pedig igen rég-olta van ugy, 's ha az időnek kezdetet men-nék adni, azt mondanám, az idő kezdetétől fogva. 'S a' dolog mai napon sincs különben. Ezer eszköz áll ugyan kezeinkben, hatalmunk alatt a' dolgon segítségre, mozgatunk is és gé-pelyezünk és szellemezünk, hanem az előre mozdulás igen lasan történik.

Az életről is igen hiányos képzeletek 's a' szóltakhoz hiven maradvá, igtalan vélemények vannak közöttünk. Önéletét ugyan senki sem tagadja, — kivéven talám valamelly tú-lozkodó 's mindent csak árny-jelenésnek ha-tározó álphilosophus, — hanem magán kívüi sokuunk igen keskenyre szabja az élet határait. Nála a' többi állatok már csupa gépelyek, a' fák és virágok pedig holt dolgok. Hogy

az egész világnak élete van, arrul ki álmodzik?

Igen, az ember egy különös teremtés, hatalmas mellett erőtlen, 's erőtlenségében hatalmas; mindentudósága mellett semitudo, 's ösmeret hiányainál lángeszű; ébrengésében álmodozó, 's álmodásában ébrengő.

Semik vagyunk mi e nagy mindenségben, meg annyi szem-por csekély földtekénken, és még is az örök idő a' mienk, a' tér végetlensége a' mi pályánk. Nem nyugszunk mi meg azon homokon, melly lábaink alatt elgörődül, hanem a' napokat csatangoljuk be villámnál hatalmasabb elme-szárnyainkon; nem érjük be a' pillantat idejével, hanem a' multba szálunk vissza végetlenül, és a' jövődőt kebelünk-ből fejtjük ki szakadatlanul.

Ez a' világos oldalunk. De van mellette egy sötét is, mint bujdosó csillagainkon. Mert egészen világos csak maga a' fény lehet. Nemzetségről nemzetségre szaporodik az ember, egy hoszu folyamot képző az időben, ködből eredőt, világosulót; nyugodt lenni nem tud, keresi a' fényt, mellyből szikrát éresz kebelében, és azt évezredek által keresé, és ma is csak szikrákat mondhat tulajdonának. Mese lábai alatt a' föld, mese feje fölött az ég, levegőjével, csillagaival.

És ki magyarázandja meg azon életet, melynek a' mi világunk csak tüneménye? Ki gyűjtendi össze azon tüneményeket, melyek a' föld kérgén belül lappanganak és az Orionon fölül lángoló dicsőségben léteznek? és az összevagyűjtött tüneményekről ki ítélend igaz ítélettel az őket termette valóságra?

Legnagyobb bölcseségünk itt azt mondja: tudatlanok vagyunk. Látjuk az áltolános örök életet, de hangunk nincs annak magyarázására, és elnémulunk, mert kísértet-hangjaink idomtalanok.

De hogy is ítélnék meg a' tengert, melynek széleit nem láttuk, fenekét és színét nem érintettük?

Mert a' minék határait el tudtuk érni, arról szoros ítéletet is hozunk. Érczeinket, ásványainkat látjuk, ismerjük eredetüket, halálokat 's mindezekből tudjuk, hogy önéletök kevés van 's inkább csak a' világ közös életét élik. Növényeink még inkább szemeink előtt tenyésznek 's velök megösmelkedve, tudományunk koszorújául, a' növényélet képzeletét teremtk elő. Az állatokat hasonlóképen körül tudó fogni fürkészésünk 's léteők mi voltát ösmerve, az állati életet pontosan meghatároztuk. Az anyagoktól tovább emelkedve az erőket kezdtük magyarázni 's

átmenetelt tevének a' szellemvilágba, mellynek fő honául az emberi elme szolgál.

És az emberben ekképpen három életet ösmerénk ki, növevényit, állatit, és szellemit. Ez utolsónak neme többféle. Virága gyanánt tekinthető az erkölcsi élet, melly nagy egybefüggésben van a' tudományos étellel. Izletes gyümölcsként fejlődve mutatkozik a' nemzeti életnél, melly az emberre a' jogosság és kötelezettség koszorúját teszi föl, 's maga az értelmi fejlődés magzata lévén, az embereknek leghatalmasabb rugó és támasz gyanánt szolgál a' nagyra törekvésben

Egyveleg tréfák.

I.

Télelő 1834.

Hallottad, barátom, hogy a' tudós tarsaság-
nak november hónapban nagy gyűlése volt.
A' vásáron kívül ez volt az egész hónapban
a' legjelesebb eset. A' közgyűlésbe többen
mentek, mint a' mennyen befértek.

Az idén nem találkozék jutalmazandó leg-
jobb munka; a' vigjátékok között sem volt
egy díjt nyerhető. Ez maga már elég vig-
játék. Különben hogy is játszanánk mi vi-
gan; elég hogy rúlunk vigan játszhatni.

A' kora erőltetés megárt. Lassan kell a'
munka készítéshez eredni, különben megmo-
hódzva örökre elvesztenők tehetségünket.

A' rómaiaknál nem az írás volt a' fő do-
log, — ez csak mellékes tárgy vala; utakat
csinálni, vizeket rendelni 's így czélirányo-
sabbban foglalatoskodni volt a' sok jeles pol-
gár kötelessége. A' harcz gyermekei 's a'
győzhetetlen legiók is illyes mire használ-
tattak.

Végre Pesten is esett eső 's ha előbb tüdőinket a' fölszálongó 's fölhőkint koválygó por simogató, most sárocskához van szerencsénk. Patakon és Debreczenben egy kissé mélyebben süppedhet ugyan az ember, hanem a' külföld csinos városaiban csak ugyan nem örülhetnek a' sárseprő gyerekek ugy az esőnek, mint nálunk. Mert ott alig van mit seperni, nálunk alig van elég seprő gyerek, — noha a' fizetés nem a' legjutalmasabb.

A' világon mindent a' fizetés határoz el. Mindenre, a' mi jól fizet, van elég ember, elég kész. Jutalmatlan munkára pedig csak bot hajthat. Volna p. o. elég kedvelők a' magyar eredeti munkáknak, és a' kedvelők eléggé értelmesek is volnának tudni azt, hogy a' köz cél annál jobban mozdittatik elő, minél többen megszerzik azokat, és így mindenki a' könyv megvevésére határozná magát, a' helyett hogy most még a' kölcsönözöttnek elolvasására is unszoltatnia kell, akkor bizonyosan elég eredeti magyar munka teremne elő, 's annál jobb, minél inkább kerestetnék a' jó. Ha a' szép rajzolatok és képek közbirtokká lennének, kézről kézre forognának, tárokbá gyülnének össze, falakat ékesítenének 's könyveinket kellemesítenék, akkor nem csak egy két rézmetszőnk volna, (mint most, ez sem dusongó), nem kellene Auroráinkba

résztint isten évében rendelni lányarczképeket, sem külföldön rajzoltatva és metszelve félévig hasztalanul várakoznunk azon gyászos sikerrel, hogy mikor már a' londoni sőt philadelphiai almanachok rég megérkeztek, mi még egy tisztességes zsebkönyvvvel sem ajándékozhatjuk meg kedvelteinket. Pártalnók csak annak rende szerint a' hanga műveket, akkor nemcsak egyes darabokban gyönyörködhetnénk, nemcsak egyes dalokat hallhatnánk, hanem a' budai 's ma holnap talán pesti játékszínen gyönyörködve mulatozhatnánk a' magyar énekes eredeti játékokban.

Azt beszélik, hogy a' város ajánlá magát magyar játékszín építésre, — de azt is hozzá teszik, hogy a' vármegye azt nem fogadja el, pedig aligha gyávaság nem a' dolog. Mielta épít a' szóbeli akarat már, 's hány kő áll egymás fölött. Pest városának tőkéjén fogadom egy két év múlva teremne szőlő, 's bort is lehetne sajtolni, — a' bor pedig beh jó kedvre vidámít.

A' marhahús egy krajczárral drágább, a' mi igen természetes, mert a' marhahús szénából lesz, ez pedig a' szárazság miatt kevés terme 's igen drága. Ezek szerint az idén mi magunk is becsesebbek vagyunk.

A' gázvilágítás nem igen tesz nálunk előmenetelt. Viszszaverő lámpáink ugyan szapo-

rodnak; az egész országot jeles e' szempont-
 bul, hanem általában kevés a' pénz 's így ta-
 nácsosabb kevés lámpát égetni. A' sör és bor-
 házak is sötétebbek, mint egy két évvel előbb,
 mikor a' burgonya olcsó volt; a' boltok pe-
 dig egész rossz színben állanak, kivált a' ...
 találd ki mellyek?... De még is megmon-
 dom; — a' mellyekbe kevés pénz jó be.

Egyveleg tréfák.

II.

Télelő 1834.

N. N. meghalt; igen sok pénzt hagyta maga után. Azt mondják, csupa várakozás által gazdagodott úgy meg, de az nem lehet igaz, különben mi mindnyájan Croesusok volnánk. Mások hozzá teszik ugyan, hogy várakoztatott is, és ez hihetőbb, mert a' várakozó kocsi tengelét meg szokás kenni.

A' budai játékszínbe egyre előfizetek, mert az előfizetés díja csekélység, tizenennyolcz játékra hat huszas. Ezen fölül még a' négy bérletszünéskor ad az ember ki néhány huszast, L...nénak javára talám kettőt 's az egész hónapi mulatság nem kerül négy pengőnél többbe. Pedig itt olcsó husznak nem olly hig ám a' leve, mint máshol gondolják.

Mint rendesen, úgy itt is megmutaták a' mieink, hogy — magyarok. Nem elég hogy a' színjátszók czívikodnak egymással 's M...i akárhol örömöstebb látná B...t mint a' színpadon vele vetélkedőnek, — hanem a' két

igazgató sem fért össze, 's F... ur resignált. K... é, mondják, hozzá ment búcsura 's keserű könnyűket sirt könnyűden; különben hogy is volna színjátszóné?!

A' gyűlésben meghatározott, hogy valamint az égen két nap nem világíthat, ugy a' játékszínen sem lehet két igazgató. Mi lenne a' dologbul, ha valakinek eszébe jutna a' napot olly soká megállítani Buda ormai 's a' zugliget völgyei fölött, míg az éj elmúltával a' másik is följö? — vagy ha a' költők jósolása betelnék, 's valamellyik kis szívű és gyáva erszényű Maecenasok valóban nappá metamorphozálódnék?

M... y a' mult évben karczolt, a' jövőben már rajzolni fog. Nemde gyors előmenetel? Ha mind így haladunk, csupa calligraphusokból álland hazánk.

Éppen jó, hogy eszembe jut. Pesten igen jól tudnak már divatképeket metszeni, ha valaki bizik tollában és ecsetében, eredeti divatokkal szolgálhatna, megpróbálandó, tudunk e visszazahatással lenni a' párisiakra. Ha jó soká ugrálnánk az egres szőlő után, egykorra az talám megérhetnék?

Lanner itten volt bálokat és reuniókat ada maga és Fischer czukrász javára, hanem mivel nem tud eléggé lármázni, nem tetszék ugy, mint Strausz. De a' sörivők hogy is íté-

nének borrul igazán? Magyar darabokat is alkota, hanem azok csak olyanok voltak mint mikor a' kabátra és pantallónra ráfogják hogy magyar ruha, — mert magyaron van 's kard is van mellette.

Négy garason tollakat vettem egyik boltban és pedig meghuzottakat. Gondolod, mennyit fogok én négy garasára tollal írni? Hát ha meghuzatlanul és kihuzatlanul írhatnék, — akkor lenne mint olvasnod. Esztendő illyenkorig nem gondoskodom tollrul, mert huszonöt eltart tizenkét holnapig és egy még fönmarad.

Csizmaimat mind jó magas sarkuan csináltatám, mert most a' mennyire lehet magasabban szokás járni, mint a' mekkorák vagyunk. Erszényeimet pedig csupa szélzsákbul csináltatom 's jól fölfúvom őket, hogy hitelem legyen. Apáink az ellenkezőket tették, erszényeiket is dugták, annál inkább a' pénzes ládákat. Most rendesen adósságlevelek hevernek az apai kincses ládákbán. És innét magyarázható meg némelly jelenés.

Tudományos élet.

Az embereknek társaságba egyesülése megkívánja, hogy a' munkálkodás köre és mibenléte okosan osztassék föl minden tagok között, és egyszersmind azon jót is hozza magával, hogy az életnemben kiki hajlandósága és ereje szerint válogathat. Így vannak földmivelők, gyártók, mivesek, művészek, kereskedők, tudósok. Mindeniknek életében van valami különös, tudományra pedig mindeniknek van szüksége. És mindenik is szerez magának tudományt; többet vagy kevesebbet a' mint tapasztalásai többek vagy kevesebbek, különbfélék vagy nem igen változóak. Minden tudomány a' tapasztalás gyümölcse, a' legtöbb tapasztalással legtöbb tudomány köttetik össze bizonyos föltételek mellett. A' tapasztalást az érzékek szülik, és így ők a' tudás, tudhatás, tapasztalás és tudomány eszközei, alapja. Ha tudnánk is magunknak képzelni embert érzék nélkül (a' mi lehetlen, kivévén holtat), annak legkevesebb tudományja, csak egy képzeletje sem

lehetne, valamint a' képzeletek végetlen tengerében egyetlen egy sincs, mellyet nem érzék szült volna. Vannak, kik az ellenkezőt vitatják, de nem érdemes velök összeütközni; ő nekik egy hatodik érzőműszerük van, általános, színtelen lényeket látó, anyagtalannokat tapintó, a' parancsolatnak sötétben, fénynél engedő. Hogy az ember olyasmit is tud képzelni, a' mit soha nem látott, éppen nem ellenkezik az én állításommal. Képzehetek én ugyan 16 lábu lovat; két orru, egy szemü tehenet, a' mit soha sem láttam, de láttam lábat, szemet, orrt. Ezer és ezer dolgot lát az ember, és ezeket mind nagyíthatja, kisebbítheti, egymással a' legváltozóbb idomban összekötheti, keverheti, de új tárgyat, az érzékre nem hatót, elő nem teremhet. Teremtsünk például egy olyan szörnyet, „Magason, mint száz Himalaja, áll egy irtóztató löfej, tarajos, szemek helyett boros hordókat tartó, mellyekből tokaji és somlaitéj csurog, szájából két mértföldnyi hoszaságu nyelve csügg alá 's a' kaspi tengert felszörböléssel ijeszti. Nyaka tollas, vékony mint a' hattyué, de félmérföldnyi hoszu, melle oroszlané, kezei emberkezek, irtóztató hoszuk, mellyekkel a' napot és holdat megfogja és zsebjébe teszi. Törzsöke egy vulkán, lábai a' golyáéhoz hasonlók, de olly nagyok és

hoszuk, hogy két lépéssel Portsmutból Új-Yorkba ér 's a' tenger bokáján csak két arasztnyival ér fölebb." —

Igy a' legcsudásabb teremtések születhetnek az ember agyában, de nem egyébkint, mint nagyítás, kisebbités, sok idomkeverés által. Érzéken túli semi sincs benne. De hogy tárgyunkra visszamenjünk, az érzékek által kiki gyűjt tapasztalást magának, mellyből esmeret származik, és a' rendbe szedett esmeretek tudományt tesznek. Tudománya tehát minden embernek van, több, kevesebb, alaposabb, hiányosabb, egy vagy más nemü. Az ember tapasztalása 's következőleg tudománya is, nem hal el magával hanem azt mutatás, szó, írás által társainak 's a' következő időkornak is átadhatja. A' mi tudományunk is ezer esztendőök gyümölcse. A' ki valamelly tudományt egész kifejlődésében és kiterjedésében esmer, az tudományos ember. Tudományos életnek pedig azon emberi életet nevezhetjük, melly az esmeretek megszerzésére fordítatik. És az nem ritkaság az emberek között. Vannak olyan férjfiak, kik a' tudományt olly édesnek találák, hogy semi fáradozást, bajt, veszélyt nem félnek annak pályáján, hogy mindenrül felejtkezve, életököt csupán annak szentelik. Ezek emelik azután a' nemzetet tudományos dicsőségre, il-

lyenek által fénylik Angol-, Francia- és Németthon tudományos ege.

A' magyarok tudományos ege most hajnallik. Mikor Europa latin nyelven tudóskodott, mi is jó elől valánk, most pedig mikor nemzeti tudományosság diszlik és uralkodik, mi igen hatul baktatunk. Sőt jó sokáig állánk és néha néha rákugrást tevének. Valamiga' latin nyelv tökéletesen ki nem küszöböltetik tőlünk, nem is lesz belőlünk semmi is. A' mit tudunk latínul tudjuk. Száz ifjaink közül olvasa e kettő három magyarul irt történet könyveket; számtudományt, földleirást, törvényeket, természeti tudományokat és a' többi ezen sorba tartozót. A' költést kivévn mely tudományban tüntettük ki magunkat? És addig mig olly németek vagy latínok maradunk, nem is fogunk mi kitünni, nem fogunk, mig e' hez hasonlókat olvasgatunk: „A' pesti magyar Muzeum e' következőket közli a' b... német ujság által.“ Felezn nem tartanánk soknak. — Hallgassuk meg ifju tanulóink és kitanulóink és sok kitanultaink tudományos nyelvét és hasonlónak leljük egy ollyan öltözethez, mellynek alapja magyar és jó, de a' gondatlanság minden körülünk és sok körülünk lakó, élő és holt nemzetek öltözetéből foltokat raka rá, épen mint az álarczozathoz, a' hushagyó keddi zsibajhoz illik. Pe-

dig a' magyarnak nem szokása az álarczoskodás; szívét nyelvén, lelkét homlokán hordá a' régi magyar és részint hordja a' mostani is. — Nyelvünk az idegen, különösen a' nyugoti szagot ki nem állja; legfeljebb gyökereket (szógyököket) vehetünk a' társnépektől. Ha a' kellemmel ömledező hangában (musikában) egészen hamis fogás tétetik, nem sért jobban fület, mint mikor gondatlanul hányatnak az idegen szavak nyelvünkbe 's a' helyett: meg akart sérteni, de fel sem vettem, ez mondatik: ledálni akart, de én nem subsuáltam.

Első dolog tehát, a' mint több év oltakürtöltetik, hogy a' tanulás és tanítás eszközt, a' nyelvet, önbirodalmába visszahelyeztessük, hogy ő forogjon ajakról ajakra, szájról szájra közöttünk. Esmereteinket ezután magyar nyelvre tegyük át, tegyük át mások esmereteit, nyelvünk így művelődik. A' hol a' szokott nyelv nem elég, kérdezzük meg a' nyelvbölcseledést, mint segíthetünk a' dolgon. Azonban én azt mondhatom, hogy ha van az esmertem nyelvekben bölcseledés vagy, a' szokott görög névvel élve, philosophia: akkor a' magyar annak törvényei szerint épült. Véges, határos azon föld, mellyet Árpád magas Ung mezején lelkében végig pil-

lanta, de végtelen mivelhetősü azon nyelv, mellyen beszélt.

A' tudományok, mellyeket nyelvünkön elő kell adnunk, kétfélék: természetiek és természet-tuliak. Azok valódi tudományok, tudhatók; ezek vélemények, nem esmert tárgyak esmert minémiségének vitatása, nem tudhatók. Amazok viszont kétfélék, szorosan természetiek, egyre létező testekéi; vagy csak képzettudományok. Ezek viszont kétfélék, az egyikben kétkedés az erény, a' másikban az a' fő vétek. — Hogy a' természetiek a' valódi tudományok, a' józan személyek 's az itt ott találkozó józan nép megesmeré; a' képzettudományok is azonban, mint a' bíráló ész dicső szüleményi, teljes miveltetést érdemelnek. A' természetiekhez tartozik (kicsinyen kezdve) az ásványok, fűvek, állatok esmere, a' dolgok általános tulajdoninak, a' munkálkodó erőknék, millyen a' villany, magnetismus (irany), vizsgálása, melly tudományt a' görögök physikának neveznek mi talán természet-tan-nak mondhatnók; — a' számtanítás, melly minden tárgyra alkalmaztatható, a' mérés tudománya (mértan), kicsinyben és ott is, hol billió mértföldekkel foglalatoskodik, t. i. a' csillagvizsgálásban; a' földleírás, a' mennyire az természetinek mondatik. A' képzettudományok száma is jó nagy; legkedveltebbek:

a' történetek, a' földleírás, a' mennyire az a' népek, erkölceit, szokásait írja le, — a' költés, az ékesenszólás stb.

Da talám ezek nem is szép szavak? Ah akkor bocsánatot kérek a' türedelem fárosztásért, 's ezennel átugrom más tárgyakra.

Ékes-beszéd

az újítás ellen.

Télelő 1834.

Az én kedves barátaimnak is kellene valamit mondanom, azon csigalovagoknak, kik vilámmászással terempének föl előttünk a' dicsőség bérceére, a' valódi nagyság ormára, 's kik után menve — azaz minden száz évben egy lépést haladva — bizonyosan meg nem mohódzva érnének... hova, hova? — — A' gulyakuthoz a' faluvégen, 's ottan megebédelve jókat ihatnánk a' meghülés félelme nélkül.

Ki nem ösmerné már ezen egy két vonásra is az én barátaimat? Könnyű azokat detegálni, sokkal könnyebb mint Colombo-nak volt az új világot. Nem is jár az bajjal, veszedelemmel, hanem csupa commoditásbul áll, mint a' kéz-összszetevés 's mindennek a' jó istentől várása.

Magok ezek az én embereim talám kételkednek is barátságunk igaz voltán, de én annak nem vagyok oka, mert zoologia-kedve-

lésemre mondhatom, hogy én a' csigákat a' természetben olly hasznos állatoknak tartom mint az ökröket. Ez utolsónak hasznos voltát pedig csak ugyan senki nem tagadandja, a' ki csak egyszer is evett jó marhahúslevet. Azon fölül melly gyönyörködtető sympathia uralkodik ezen két állat között, melly igen közel állanak egymáshoz, midőn t. i. együtt vitetnek eczetes tormával az asztalra!

De a' legnagyobb torka-ápoló sem gyönyörködik inkább midőn ez étkek sulyja alatt hajlongó asztalon csigákat lát meg, mint én, mikor körömben barátaim egyikét veszem észre 's képzeletemben az említettük állatokkal közös gyorsaságok kelföl. Illyenkor elmémben rettenetes rohanást teszek ezer éven által, elképzelem: mennyit haladott elő akkorra a' világ, melly százszorozva szaporítá ösmereteit, és melly híven maradtunk mi tőle hátra!

Az én barátaimat az újítás ellenségeinek nevezik, pedig egész hiányosan, mert ők barátai az újításnak. Ők a' világot meg akarják újítani. Mind ekkoráig a' világ napról napra haladott elő, évről évre lépéseket tőn 's vele a' nyelvek fejlődtek, tökélyesedtek. A' mi nyelvvitézeink nagyobbikái újítva dülnek ezen fejlődési folyam ellen, azt meg akarva állítani. És együgyü bátrak e ők! A' nagy

Dunát csermelynek nézni, meggátolhatónak, sőt talám fölkortyanthatónak mint a' csikó-bőrös kulacsot, nem vitézség e ez? Csak, uraim; azon baj van itt, hogy ez nem magyar termés, 's így esztendő múlva nem kötelesség végére járni.

Minek tisztítani a' nyelvet? kiáltják ők bölcsen, vagy talám lármásabban mint bölcsen? — És igazok van. Minek tisztítanók mi azt előbb meg mint szájunkat? Azután szennyes faluinkoz hogy illenék a' csinos tiszta nyelv? A' tanító székekrül melly behatást tenne az idegen fülekre?

És kinek jutott azon szerencsétlen gondolat eszébe, hogy a' latin szavakat is kiküszöbölje? Egy egész nemzetet megfosztani azon édes visszaemlékezéstül, hogy mi Latium mézes nyelv-emplőin is csüngtünk, Cicero asztalán a' szép étkeket láttuk, 's morzsaí után kapkodtunk is, — ez, uraim, nagy kegyetlenség. És én hadot izenek mind azoknak, kik az én barátaimat szóval megsérteni merik.

Me Hercle, és a' ki dubitálni mer szavaim realitásán!... az... az... nyissa föl füleit, és hallani fogja. Én magam ugyan nyomorék vagyok bajtársaim között, ki csak egy rendes latin-franczia-német-angol-görög keverék-falatot sem tudok összefaragni, hanem, honosaim szokásának ellenére, a' mások érde-

meit egészen megösmerem. Melly bajnokilag köté föl ugyan is kardját egyik barátom, midőn az év-szó ellen vagy két hétig fáradhatatlanul küzdött; — 's az indsellér védője melly izzadásokon ment keresztül! Úraim, én ezeket 's a' hozzá hasonlókat mind megösmerem.

Szavaimat pedig azon legalázatosabb kéressel végzem be, hogy — ne terheltesse nek az urak vizsgálóra venni 's pártolni az igaz ügyet. Mert hijában, sok lud disznót győz; az egész világ ellenünk kel föl, 's ha a' bátorság legnagyobb tűzében vitára nem kelünk a' gonosz ellen 's az elvetemedés hydráját gyökerestül ki nem rontjuk, két év mulva még egy becsületes latin-czifra mondást sem hallhatunk. A' mitül őrizzen meg Zeüsz, barátjával Jupiterrel! — Mondám.

Ékes-beszéd, az óság mellett.

Télelő 1834.

Ha az ember barátai mellett fölszólt, szükséges hogy a' nembarátait is támadja meg. Én ezt kelletlenül teszem, mert czivódásba nem akarok ereszkedni, hanem midőn az embert a' kötelesség pályája inti, akkor egy pillanatig sem szabad haboznia.

Tehát nembarátaim ellen ezennel ívet feszíték, a' mit azért mondok meg, hogy kiki annak idejében megacézélozza mellét, fölvegye védő paizsát 's így, a' mennyire lehet, menekedjék a' nyil-záportul. Mert ha nyílam annyi terem, a' mennyit akarok, 's ha mindenik úgy ver, a' mint akarom, akkor jaj-abb ellenségeimnek, mint hajdanta volt Jerusalemi városának!

Mit akar itt ezen újítók serege, melly sáska-záporkint borítja el a' magyar nyelv mezejét, minden zöldségtől, minden virágtól megfosztandja, helyébe pedig rosszul hangzó zavarékot rak? Mikor lesz már vége pusztítá-

sának, mikor takarodik el oda, a' honnét jött, Asia zsivatagaira? Nem használ, hijában hessegetek, hasztalan gyujtok szalmát, siker nélkül füstölök, égetek, ütök, verek, — nem mozdulnak... 's a' szép vetés oda van!

Meghaltatok már szép szavak, virágai a' kellen műveltségnek, aranyai Róma tanultságának, sok évi gyümölcsei szomszédaink ránkhatásának. Nem említi már senki a' *historiát*, elnémult az a' kény előtt 's a' *történetírásnak* ada helyet; nem tanultatik többé a' széles *geographia*, mert az szükségtelen, a' keskeny *földleírással* beérik az én nembarátaim, kik a' legszebb leány előtt sem jönnek Berlegenheit-be, hanem egy kis zavarba talám, ha egymásra olly keveset figyelnek, mind eddig.

Világ jött fejembe!... Zavar... zavar az a' szó, melly megdülés feneketlenségébül hangzik fölfelé 's édesen simogatja a' káron örvendező pokolkebelt. Zavar!... zavar... jól megjegyezzétek, barátaim, az a' kulcs, mellyel a' vész elemeinek kamarájába juthatni. Győztünk! a' magot bőven hintendjük, 's vetésünkön, aratásunkon a' kegyek angyalai is siró nevetésre fakadnak!

Az esztelenek! magok adják kezünkbe a' gyilkot, mellyel szíveiket átássuk. Zavart hintsünk közikbe, hogy egymást el ne értsék,

hogy senki se tudja, mit beszél a' másik, hogy így utálattal forduljanak el egymástul 's megvetéssel nézzenek azon munkára, melyet az őrzöngésig vittek!

Segítsünk mi is az újításban, hanem ne ott a' hol szükséges, ott vérig harczoljunk az ó mellett; — ott pedig a' hol szükségtelen, tüzzel vassal teremtsünk új szavakat. Miért állanának tovább is meg: házosság, kezes, követ, előlülő, virág, költő, szónok 's t. b. hanem legyen helyettök: háznokság, keznök, követész, elnök, viráty, költész, szólász 's t. b.; — — — és mire valók a': fő, szem, orr, száj, fog, nyak, mell, has, láb, új, vér, csont, 's t. b. hanem álljon helyettek: fe, szir, err, szúty, fer, nyem, mó, her, linty, vúj, nér, ocs, és ilyenek; és ezeket is őrizkedjünk megállapítani, hanem mihelyt gyökeret kezdtek verni, azonnal neki menjünk, kigyomláljuk őket, és új szómagvakat vessünk el.

Azt vetették nekünk szemeikre, hogy semi izlésünk nincs az új dolgokhoz, hogy a' változat-kedvelésnek semi szikrája nincs bennünk, hogy valamint az öltözetünk új idomításával nem gyönyörködtetjük izlési erőnket, úgy minden iránt tompa keblűek volnánk, mint meg annyi fatuskók, — de, barátaim, tegyünk ki ez egyszer magunkért, 's mutassuk

meg, hogy Prometheusz mi nálunk kezdé fáklájával az elme gyujtogatást; újítsunk osto-
bául, zavarjunk remekelve, 's bölcsen mara-
dándunk helyünkben.

Arra pedig vigyázzatok, hogy tervünket
nembarátaink meg ne sejdítsék! Mert akkor
ellene dolgozhatnak, erősen ragaszkodva a'
volt és való jóhoz, 's ügyesen faragva a' jö-
vendőnek. Ekkor mi zavart nem indíthatnánk,
a' nyelv tiszta, értelmes, szép lenne, 's egyre
csinosbulhatna, gyarapodhatnék, bővílhetne,
— mi pedig hasztalan erőlködésünkért gun-
nyal fizetteteénk ki. Barátaim, ezt nekünk
nem szabad engedni, nem!... mi az idegen
szavakat egyáltalában ki ne hagyjuk küszö-
bőlni 's annál kevesebbé, minél irtózatosa-
ban hangzanak! Ne resteljétek fáradságtokat,
ha minden *év, terv, irányzat, műszer, elem*
's társai-ért tiz tiz ív ellenértekezést kellene
is írni. Munka előtt csak a' gyávák borzad-
nak meg; minket Hadur ellentársa, a' rendza-
varó Ármány, hatalmasan fog segíteni.

Erkölcsei élet.

Ha a' tudomány, az esmeretek, a' mivelődés az embernek diszére szolgálnak, a' tudatlanság pedig és a' durvaság szégyenére vál: úgy az erkölcsösség az ember valódi becsét teszi, az erkölcstelenség pedig legmélyebbre lealázza. Két gyöngye van az emberi méltóságnak, tudomány és erkölcs, valamint az ember boldogságnak viszont két gyöngye van, barátság és szerelem. Ama kettő hideg és szigorú, de magas mint a' karpáth kopasz csúcsai, emezek mosolygók mint a' majus virágzó halma. A' tudomány és az erkölcs ritkán talál hont az emberek között, gyakran magán bolong mint a' sziklák sasa 's hidegebb éghajlatba emelkedik, mint az emberiség általjában kívánja. A' barátság és szerelem igen gyakran hamis gyöngy, fényjét sokszor gyorsan bocsátó 's mi a' legsajnosabb, akkor, midőn reá szorúlunk. Pedig ezen négy együtt véve teszi menyűnket. A' ki ezzel ajándékozza meg a' földet, a' ki őket, a' gyakran össze nem hangzókat, szoros összeköttetésbe se-

gíti hozni, az az emberiség legnagyobb jóltévője.

Az erkölcsi élet minden évszázadokon által nagy becsben tartatott. Az erkölcsös ember neveztetett jó embernek. Ha voltak is egyes emberek, vagy nemzetek, vagy idők, melyek a tudományokat, mivelődést, művészséget 's a' mi több szép van az életben és társaságban, megvetették, de az erkölcsnek, ha nem nyilván is titkon mindenki hódolt. Avvagy a legdurvább férj, az erkölcsösség esküdt ellenségének látszó férjfiu, nőjében nem kívánja e meg az erkölcsösséget? Vagy a' gonosz atya, a' kegyetlen kényur, erkölcsetlen fiut és alattvalókat kíván e magának, kik életétől csak akkor nem fosztják meg, mikor szerét nem tehetik. De az ilyenek általjában véve ritkák. Az embereknek nagyobb része, kívánja is az erkölcsiséget gyakorolni 's annak gyakorlását másoktól is megvárja, 's boldog azon társaság, hol ezen tekintetben nagy fölügyezés van, hol a' szabad embernek szabad tetteit észre nem vett szemek vizsgálják 's őszinte nyelv bírálja.

Az erkölcsi élet az emberi történetekben nem mindég ugyan azon idomot mutatja, sőt ugyan azon időben más más tájon és embereknél különböző képpel bir. Minden időkornak, minden életkornak, minden népnek és a' mi több

minden egyes embernek különösen módosított erkölcsi élete van. Az erkölcsi életnek fő módosítója az elme műveltsége, a' műveltség foka, minemősége. Módosítja őt tovább a' honi szokás, törvény, költeleesség 's t b. Más képe van az erkölcsi jósnak a' bakonyi kon-dás és egyik' pesti gyógyász fejében. Amaz egy két inádságot 's t b. elégnék tart e' végre, emez tudja, hogy egészen embernek kell lennie.

• A' költők énekeiben rajzoltatik egy időkor, hol az erkölcsi élet egyszerű, ártatlan, mosolygó volt. A' nagyon el nem kényeztetett fajzat kevés szükséggel birva, nyájokat őrizve, szabadon követé a' szív sugallását és szíve 's az erény tisztelése boldogítja. Erénye a' senkit nem bántásban, a' szives segítségben állott. A' történetek ezen időkorról hallgatnak, azonban minden nemzetnek erkölcsi életével különösen esmertetnek meg. Mutatnak ők nemzeteket, kiknél az erkölcsök a' természet 's a' józan ész szabdáival közel megegyeztek, de mutatnak olyanokat is, hol azok igazságtalansággal (igtalansággal) köttettek össze. Ki hagyja helyben azt, hogy a' Spartaiak a' helótákat majd barom gyanánt használták, hogy, fiaikkal a' részegséget meg akarván utáltatni, azon szerencsétleneket leittatták? A' hadas időkb. erkölcsiségnek (erénynek) mondatott, ha valamelly szerencse vadász vakmerőn megfosztá

a' békés lakozót, vagyonaitól, hazájátul, életétül; — a' béke idejében a' csendzavarót föl-
akasztják. Helyben lagyjuk, hogy görögor-
szág lakosai függetlenségökért vérüket készek
valának kiontani, és azt magoknak meg is szer-
zék, de azért viszont boszongodánk, hogy el-
felejtkezve azon természeti törvényről, melly-
nél fogva másoknak is jogok van a' külfüg-
getlenséghez, a' hol lehete, hódoltattak. A'
mi időkorunknak hagyatott az erkölcsi élet-
ben a' fő fokra lépni, hol országokat látunk
szabadon virágozni, kezet adókat más szabad
országoknak, hogy tökélyetesen egyesülhes-
senek, a' lenyomás szörnyetege letiprassék
's a' háboru az igazságtalanul fölkelte de meg-
győzetett félnek is hasznára legyen.

Az életnem nagy befolyással van az erköl-
csiségre nézve. A' földmivelő általában sze-
léd, együgyű erkölcsű, a' katonaság nyers,
az erőszakra hajlandó, noha némelly idők és
környülmények megmészezik (egyes tagjait).
Némelly perelni szerető ügyvéd vagy philo-
sophus talám mint szántóvető a' legszelédebb
ember lett volna a' világon 's azon húsáros,
ki egyik társát egész gyönyörűséggel tagolta
föl, mint szijgyártó talám egy csirke halálán
is megindult volna. Sylla és Marius és cim-
borái, kiknek száma a' történetek könyvében
nem ritka, mint mívészek nem lettek volna

szörnyetegekké. A' kor szelleme hasonlóképen nagy befolyással van az erkölcsi életre. A' mi időnkben alig találkozónának annyi ezeken, kik szent dühvel mennének a' Saracenok ellen, mint hajdan milliók találkoztak. A' kik ma fölvilágosodtaknak hiszik magokat, ez előtt csak néhány százoddal is hogy lehettek volna? A' ki Saul idejében a' király választásért buzgólkodott, égett, talám Brutus korában kergetővé vált volna. — A' világ része, a' különböző ország szinte behat az erkölcsi életre. A' buta Samojed frankokban talám elménczségében kevélykednék 's az Indusoknál megégetendő özvegy nálunk második férjével élné valódi menyországát, sorosait ostobáknak kiáltva. A' Spanyol svédhokban boszorkodva hallaná az inquisitiót említeni, a' Magyar mint Sváb csak a' Svábokat tartaná talpra esett ficzkóknak; 's a' t....

Egyveleg tréfák.

III.

Télelő 1834.

Ma estére kártyázni vagyok meghíva. A' társaság igen nemes, diszemre válik, el kell mennem. De mit csináljak benne, mikor kártyázni nem tudok? Nem tudok? — Hát nem kártjázik e minden magyar író? valahányszor tollat fog kezébe?

A' borivók tarsasága becsületesebb mint sem gondolná az ember. Igazi demokratiai elveken épül. Egyenlőség uralkodik benne, 's csupán csak az érdem emel az előlülőségre. Polgári háborúra kelhetne ugyan benne a' dolog, hanem a' magyar bor csak két fokon vezet keresztül, a' középső fok már jó idő óta eltörött. Így nem félhetni kék foltoktól, 's én okoknál fogva mehetek bele.

A' tél különben is igen kellemetlen évszak. Ha én Thomson helyében voltam volna, meg nem éneklendém, hanem említetlenül hagyanám, hogy felejtkezett volna el talám a' ter-

mészet is rúla. Az embernek csak fagyoskodni 's aludni kell benne, mint a' magyar olvasóknak. Mert vajmi alant jár a' nap 's hosszú az éjszakák a' magyar könyvekben!

Csudálom hogy ma, midőn minden csekélységgel kereskedést üznek, tudománnyal, ügyességgel, beccsel, bajuszkenővel, nemzeti tintával és csizmakenőccsel, — senki-nek eszébe nem jutott jó tanácsos bódét állítani föl vagy jó tanácsos boltot nyitni. Ezzel ma holnap világkereskedést nyithatnánk meg, mert ez igen sok szunyadozik a' vérünkben, — és nem a' magunk számára való, mert olyan mint a' tokaji, melly magunknak rendszeren Miskolczon terem.

Ki is adna magának jó tanácsot? Ez lopná az időt a' lármázhatástul, sőt talán még a' restauratiókat is rendbe szedné.

Igaz, M...r a' kávéházához restauratiót mellékezett, ehez pedig Arcadiát, a' vadász-kürtnél, a' hotelben, Pesten, ő... Lehetne e hívebben ábrázolni a' vérünkbeli tarkaságot? És M....y még is megkorczolá! Hanem M...r okosabb mint sem hogy a' restaurálásban egy pillantatig is háborgattatni hagyáná magát.

A' tudománytár negyedik, — — nem — — harmadik kötete megjelent december elsőjén.

Bakonybélien alul Lókut felé üveget fújnak. — Nemde jó volna, ha mindent olly könnyen lehetne fölfúni, mint az üveget. 'S uraim, nincs különben. Hanem a' módját kellene tudni.

Bajza Aurorája lasan jelen meg. Nem csuda; Károlynál már megvirradt, sőt egész a' háztetőre jött föl a' nap. Illyenkor már jobban kellene sietni. — De a' későbbi gyümölcs kapósabb; mert súlyosb és izletesb. Majd új esztendei körte gyanánt kapjuk el.

Ablakaimban középszerűen diszlenek a' virágok. Nem rég vettem őket, még nem éghajlatosodtak meg. Nem a' magyar elnevezések képét látom e?

Nem kis mesterség a' virágokat ápolni. Első dolog, jó magot venni, azután azt kellő földbe vetni, azután jól ápolni, tehát sem hizlalás által elfojtani, sem halálra koplaltatni, 's több ilyenek. Ezen igazságok megfontolását ajánlanom kellene az enyéimnek, hanem ki vesződik fontolással? A' férfiú legatább is mázsál!

Igen szép dolog az, mikor van mit mázsálni, buza, rozs, árpa, réz, üst, arany. Még jobb volna, ha gyémántokat mázsálhatnánk. De itt többnyire igen könnyűdek vagyunk, 's legfőlebb kalibáink erényeiből ha tudnánk egy kis collectát csinálni. Meg kellene egyik kán-

tort kérdeznünk, jó e a' collecta-bor? Egy kis szokottság kívántatik hozzá. De ez mindent kelendő portékává is tesz, — mint tapogathatjuk. — Igen; a' sötétben nem lehetni el a' tapogatas nélkül.

Igen rosszszul gondoskodott az, a' ki a' falakat kövekből és nem párnákból építette. Tudhatta volna, hogy az ember nem marad mindig a' szoba közepén, hogy ha nappal volt, éjnek is kell lenni, 's hogy az ember józan sem maradhat szünetlenül. Élt volna csak az a' jó ember magyarországon, tudom szükkölte volna a' falakat! — kivéven a' városi táncztereméit, melly Lanner bálalkalmával is eléggé megbizonyítá, hogy még annyi keringőnek is eléggé tágos.

Egyveleg tréfák.

IV.

Télelő 1831.

Szeretném tudni, másokrul szólhat e az ember könnyebben, vagy magáru? Én az elsőbet gondolom, mert — magunkrul szót alig hallok.

Nekem pedig az a' rossz természetem van, hogy magamrul szeretek beszélni, magam érzéseit, magam gondolatait, magam véleményét. — Ugy e nem illem a' magyar írók nagyobb számához?

Pedig többi véleményeim közé az is tartozik, — egy kissé önfejűebbeknek kellene lennünk. Mert ha valaki az írói mező terméseit bélyegezni 's lejegyezni akarná, a' mi munkásaink közül önbélyegűt egyet is alig lelne. Zalánfutásunk Homerosz hintájába emeli lábát, bal kezét az öreg vak Ossiánnak nyújtva; Himfy szerelmeink Petrarcatul kérnek leveleket Rómában kapta borostyánából, Arpadiánk Virgiltül esedezik hallhatatlanságíttal, Bersenyink versei Horacz sasával ké-

jelegnek, míg Kölcsseink Schillerrel és német társaival látszik kezét fogni; — a' nap szakaszai... Vagy én nem tartozom a' társasághoz? Majdnem azt modám, hogy Thomsont nem láttam, kivévén sirhalmában, 's még az évszakait sem olvastam. De el fogom olvasni, talám megtanulok belülről nem magunkról szólni.

A' kritikai lapok mind az öt füzetét megvettem tegnap; — az ember örömet szobájában tartja a' rokon lelkeket. Szeretnék minden hatalmasabb magyar íróat megvenni, hanem ki merne olly messze távozni a' magyar szokástul. Idővel azonban csakugyan megszerzendem őket! Meg? — Azaz, uram, a' megszerezhetőket igazmondás mellett.

Nagy bajomba kerül, hogy pipázni nem tudok. Az egész világ azt lármázza, hogy nem vagyok magyar. Ugyan különös erejű lehet az a' pipa, mikor a' nemkábulást és nemhányást magyarságnak nézeti. Innét e az a' sok hányáskodás vagy hánykolódás közöttünk? Némelly irónk különösen jó dohányos lehet.

A' dohány fő becsét boldogult Kisfaludynk abban helyhezteté, hogy a' kelletlen embereket kifüstölheté vele, de mentsem isten, hogy ezen vélemény áltolánossá legyen, különben két év mulva minden buzaföld dohánytelekké

változnék 's mi éhel halnánk, nem dohányosok. Amazok füsttel is élénének. Hanem ez nem valami különös. Eleget füstölög mi nálunk, a' hol lángolni kellene, 's még is be tudjuk vele érní.

A' füstnek is megvan a' maga haszna. Nem igen látjuk ugyan azt át, hanem ki is törőd-nék az átlátással? Többön is mentünk mi már keresztül átlátás nélkül.

Szép mikor az ember mindenén keresztül tud menni. Hanem igen sokan vannak, a' kik csak a' keresztülesésben jelesek. Mit gondoltok, barátaim, nem volna e az még jelesebb, ha hid esnék Dunánkon keresztül 's mi azon áthaljárhatnánk.

Mi a' keresztüljárásban is jelesek vagyunk. Ki is menne az ut irányában? Hiszem az célhoz vezethetne!... Hanem midőn egymáson keresztüljárunk, nem félhetni a' dologhijánytul. Mi másoknak adunk eltenni-valót, mások nekünk, — 's mind a' mellett jó barátok maradunk.

Oktalanság is volna véleményi különbségért az ebédasztalnál egymás hajába esni. Ott az ember két pofra eszik, nyitott torokkal iszik, hasát tartva nevet, kezet fog egymással, élteti egymást,... haza menve pedig csip, paprikát tör, ezt tobákszelenczéjébe

teszi, 's néha néha legjobb barátjával is szipantat belőle.

Sokan úgy nagyon megszokták közülünk a' tobákolást, ezeknek egészen jó izűn eshetik, ha megprüszszentetnek.

Az orr igen érzékeny műszer 's csak szokás által tompul el. Innét volhatna... lehetne, akarám mondani, valaki a' nemtobákosok közül, a' ki igen zúgolódnék a' paprika ellen. Ez azonban gondolja meg, hogy csak tréfa a' dolog, mert erős paprika alá másképpen kellene keverni az ágyat.

Ékes-beszéd

a' nő-írók ellen.

Télelő 1834.

Ha valamikor méltó dologban emeltem föl szavamat, úgy most van azon eset, mellytől százaknak sőt ezereknek nyugodalma, 's az írói köztársaság java vagy kára, előmenetele vagy veszedelme függ. Ki volna tehát a' ki figyelmét egy pillanatig is elvonná ezen írói alaptárgytul. Én gondos meghallgattatással bizelkedem magamnak.

Itten, író 's olvasó társak, 's férfiak a' szó teljes értelmében, a' férfiak dicsőségének megalapítása forog kérdésben. 'S ha ezt rosszul döntjük el, magunk alul rántjuk el a' gyékényt, magunk alul vágjuk le a' fát, 's ha rutat és nagyot fogunk esni, ne tulajdonítsuk másoknak. Kiadni kezébül a' hatalom gyeplűjét, olyan ostobaság, mellyet vagy éppen nem, vagy iszonyú erőlködés, lótás futás mellett szerezhetni vissza, hozhatni helyre.

Az írói pályán a' boldogulásnak és teljes

sikernek kútfőjét a' furfang, gyors, föltalálós ész teszi, ezzel pedig nem aszszonyaink dicsekedhetnek e fölöttünk? A' francziák literaturáját mi özönlötte el elmés vidor talpra esett munkákkal, 's innét mi tette a' francia nyelvet Europa mivelt társaságainak közönséges nyelvévé, mint az, hogy a' francziák könnyű, föltalálós, vidor elmével bírnak, mintha megannyi aszszonyok volnának. Uraim, ha mi aszszonyosságot kölesönöznénk férfiuisúlyos gondolat-menetelünkhöz, vagy ha aszszonyainkat hagynók írni, összszeütközésbe jöhetnénk a' francziákkal, mert az aszszonyok sok bajnak okai, — a' francziák ellen pedig győzödelmet nem reménylhetnénk, — ezen okbul aszszonyainktul eltiltandónak vélem az írói pályát.

A' házi csend 's házi boldogság alapját az aszszonyi fejhajtás teszi, ez pedig az alázatosságon épül, melly a' magát kicsinynek tudásbul ered. Ha mi aszszonyainkat írni hagyjuk, meglehet hogy magyarország hamarjában végig pendülne hirektül, sőt még talán itt ott lennének férfiak tömjént is gyűjtők elejükbe, ekkor kicsinységök érzetét elvesztenék, nagyoknak vélnék magokat, még nagyobbnak tudományokat, legnagyobbnak pedig azon hatalmat, mellyel elméinken mint szíveinken uralkodnak, alázatosságokat mesz-

sze hajintának, a' főhajtáshoz nem akarnának érteni, mi nem bánhatnánk velök kényünk szerint, ebből zsurlódás következne, a' mi annyit tesz, a' házi boldogság föl lenne dalva.

Ugy is, ha elnézem a' férfiak állapotját, most sem találok a' legirigylendőbbnek. Nem vagyunk ugyan még olyan boldogtalanok, mint hajdanában az Athenaiak, 's most pedig a' francziák, kiknél a' férfiak önméltóságok-
 rul megfelejtkezve legédesb és legnagyobb kötelességöknek tartják a' szépnek hódolást, 's ezen csalárd elvre még csalárdabbat építve azt mondják, hogy a' növény-országban nincsen olyan szép rózsza, mint az emberek között és a' fényes napvilágon nincs olyan szép sugár, mint az emberi elmékben. És mi ezt még megengedhetnők, ha a' férfiakról szólanának. Hanem ők a' legszebb elme sugarat az aszszonyoknál keresik, ottan bókolják, imádják, huh! az elfajultak.

Nem úgy tettek a' mi apáink, nem úgy tesznek a' boldog keletiek! Keleten van a' férfiak menyországa, ott, a' hárem szent falai között, hova a' tömjénezők erényszédítő szerege be nem juthat. Ottan a' férfiú az ur, az ő pillantásán lengedez az életadás és életvexés; ha ő mosolyog, élet derül a' természetre, ha ő menydörög, remeg a' világ. Nálunk a' férj kinevettetik, ha bölcs ránczokba

akarja szedai homlokát 's fejét a' mystificatio nymbusába takarni. Nem használ a' fontos kép-csinálás, a' tudós némaság, az örök időkről maradt kabát, sőt még a' rókás mente 's a' kard sem. De a' mi több, már azt is merik hazudni, hogy a' pantallonhoz is jól áll az aczél, 's bajusz nélkül szinte olly kellemes férfi lehetni mint bajusz- és szakályval.

Háborut kell ezen harapódzó gonosz ellen indítani, életre, halálra, diadalra, veszedelemre! Meg kell hagyatni minden papiros-kereskedőnek, hogy boltbeesukás büntetése alatt ne merjen nőnek papirost eladni; mert mire való is nőknek a' papiros? Tudós értekezés alá vagy szerelemlevélnek? A' tudós férfiak értekezését senkisem veszi, majd talám az aszszonyokét áruljuk? Ez volna még csak hátra, hogy egészen a' papucs alá jussunk. Ők bizonyosan jobban egymás kezére dolgoznak, de nem, még okosságot se tanuljunk tőlök. A' mi pedig a' szerelemleveleket illeti, melly gonosz angyal sugá meg nőinknek, hogy szerelemlevél is létezhet a' világon? Ez fejességet, akaratot árul el. Nem tudnak e megelégedni azzal, hogy ugy is oda adatnak, még pedig örömet, mert veszedelmes szertül ki nem szabadulna örömet? — De nekik még magokat kell árulni, szerelemlevelet írni,

atyát, férjet megcsalni! És mi ezt nyugalmasan tűnjük?

Szinte vádolva kell föllállanom egy különben nem ártalmas állat ellen, sőt a' mellynek érdemei is vannak, kivált mikor már a' nyáron megsült és a' tálban széleszti gyomort átjáró kedves szagát, melly már Maecenásul is szolgált egyik kedves irónknak, több recensent elpiszszente a' mocskolódástul 's talám nekem is adhatna szolgálatot, ha egyébbel nem, legalább jó kövér májával. De nincs kegyelem a' fejére; ma hajthatatlan vagyok, mint Brutus az ő nagy napján, 's vérnek kell folyni, hogy az igaz ügy győzzön. — Mi is kedvez jobban az aszszonyi írás-mesterségnek, mint a' toll? Ha gondolataikon nőne toll 's nevedeknék szárny, más volna, azzal elrepülnének a' hetvenhetedik égbe, úgy hogy talám soha sem látnók őket; hanem midőn a' toll a' ludakon nől 's nekik csak kezeikbe jut, akkor képzeleteik pezsgő fészken nem tudnak tovább adni, hanem minket árasztanak el szavak és dolgok özönével.

Innét az én férhasan meggondolt és súlyosan megfontult indítványom az, hogy a' ludakra, mint a' nők irásának elősegítőire, sőt egyedül való táplálóira kéméletlenül halál mondassék ki. Támad ugyan egy kis kár a' dologbul, mert a' ludak sültje, kivált a' gő-

zölt mája igen jó, a' tollas ágy némelly bajnokunknak erény pályája 's legkedvesebb mulatóhelye, a' gágogás még némelly Capitoliomot menthetne meg az elfoglalástul: de mind ezen hasznok csekélyek azon kárhoz képest, melly a' nők kezébe jutott irótollakbul ered. Sőt még azt mondom; hogy a' ne talán tán korán tojott lud-tojásokat is miad veszendőknek határozzuk, nehogy tyukok alá kerüljenek, a' réczéket kiirtassuk, minthogy már jutott némellykinek eszébe, kácsatollal is írni; a' sasokat, túzokokat, hattyukat, gémekeket, golyákat hasonló társaikkal együtt fajostul és ivadékostul elveszeszszük, mint Britanniában a' farkasokkal történt, az idegen országiaknak pedig megtiltsuk, hogy a' teljes megmellestés büntetése alatt hozzánk ne merjenek jöni.

Ezen elővakodások után nagyobb siker reményével rendelkezhetünk magok az aszszonyok körül. Legjobb volna ugyan az írni tudásnak nyakát tekerni ki, hanem mivel az aszszonyok segedelme nélkül ilyen bölcs csomót föl nem oldhatunk, ketté vágnunk pedig nem szabad, kevesebbel kell beérnünk. Ha aszszony volnék, már eddig száz javalandó terv is költ volna agyamban, hanem így lassan topogva azt gondolom, jó volna valami okosat kigondolni, mellyel a' dolgot gátolni lehes-

sen. Jó lenne talán megtiltani nekik, hogy tudjanak gondolkozni, azután irhatnak akár egész életökben, bennünket nem fognak szegyenben hagyni. Vagy tán rájuk kellene parancsolni, hogy csak férfi név alatt irjanak? Így nem sokkal lenne rosszabbul a' dolog, mint mikor fordítást adunk eredeti helyett.

Azt is akarám javallni, hogy a' tanítástul el kell fogni a' leányokat, hanem még eddig majdnem szükségtelennek látom ezen rendelkezést. Azt az egyet mondhatnám, hogy iparkodni kell minél zavartabban tölteni azt a' keveset fejökbe, a' mit kapnak, mert az világos igazság, hogy a' zavart tanításnál semmi sem képesebb a' természeti józan vider ész mesterséges kicsavart súlyos esztelenséggé átváltoztatni.

Ezeket mondani kötelességemnek tartám, hogy mindazok, kiket a' férfiúi becsület érdekel, jó korán ébredjenek a' veszedelem ellen való dolgozásra, azon gyávák pedig, kik lealáztatásokkal nem törődnek, gyalázatuk szavait ezennel meghallják. Mintha a' történetek könyve is nem harsogtatná menydörgő szavait mellettem, hogy a' nép megfélelmjék 's új parancsolatok gyanánt fogadja el rendelményeimet! De mi a' gondatlanság korában élünk, hol a' helybehagyás nem teremte dörgő morajt elő. Szavaim, úgy látszik, a' pusztá-

ban hangzanak el, még egy beesületes fölhevülést sem okozva. Mi valóban megérdemeljük, hogy úgy bánjanak velünk az aszszonyok, mint egyik pápai barátunkkal bánt egy hivatlan, nem igen hizelhedő pesti irónő, ki őt társaival együtt gúnynevetve hánytta ki a nyeregéből. Tudom nekünk sem lenne kellenetes, ha olyan leczkéket tartana kopaszságunknak!

De megérdemeljük, a' gyávaság büntetés után rá, 's különös szerencsénk, hogy jobban papucs alatt nem nyögünk. Volnék én aszszony, másképpen szedném rendre ezen bajszosokat, kik ha szöröket lekaszálják, olvasva is elesúsznak az aszszonyok sorában. Mind rokkához álítanám őket, és pendelybe öltöztetném, bajuszt egynek nem volna szabad hordani, 's a' ki egy ellenmondást tenni mereszkednék nőjének, azt három nap böjtöltetném kaliczkában vizen és burgonyán.

És ha füleim nem csálnak, hasonló fenyegetődzést vettem észre az aszszonyok részéről. Férfiak, erősen lássatok a' házi kormányhoz, — én részemről, míg a' toll az aszszonyok kezében lesz, meg sem házasodom.

Ékes-beszéd

a' szép szavak mellett.

Télelő 1834.

Szokatlan vitatásba kell elegyednem, midőn a' szép szavak pártolását válaltam föl, és sok véleményt meg fogok sérteni, a' sokasággal ellenkező úton menve. Hanem szavam legyen szeléd, mint a' tárgy, melyet védek, 's ez tegye fájdalmatlanná öszveütközésünket.

Igen sokan nem látszanak ösmerni a' szép szavak erejét és mindent csak a' durva erőtül várnak, az erőszakoskodástul reménylenek. De ezek járatlanok a' világ folyamában. Ezen nagy mindenséget nem erőszak tartja fön lételeben, nem öszszeütközések virágoztatják. Hanem az öszvehangzás kellem-szózata szerezi neki diszt és dicsőséget. A' fölzúdult tengert nem a' hullámai elé torlott sziklák szelédítik meg, hanem a' földerült ég, 's a' magasrul csöndében lemosolygó nap.

Az emberi elme szinte tenger, szeléden nyugvó, míg kün csendesség van, 's mélyé-

ben híven tükröző a' szép természetet ragyogó csillagaival, 's az ég királyával a' nappal. De a' szelek által fölháborítható. 'S ekkor hánykolódásának nincs határa. Az eget víja ő hullámaival 's alant a' mélységek legszörnyűbeít ostromolja. Kicsin akkor ő neki a' végetlenség, szeléd az erőszak, világos az éjféli. Keresztülront minden gátokon, a' virágokat eltapodja, az erőseken dül, a' szenten gonoszkodik.

Oh miért változhatik ált az ember nememberré, miért vetkezheti le megfontolását, melly őt a' porbul és tehetetlenségből fölemelte, — egy olyan fokra emelte, melly többé nem az állatiság fokozatához tartozók, hanem általmenetelt látszik tenni a' világ izgató erejéhez. Vagy miért kell ezen magas fokra az állati vak indulatokat 's a' még vakabb szenvedélyeket fölvinnie? A' fölingerlett oroszán körmeivel fogával tépi ellenét, az ember dühöngő oroszán tud lenni, és tizszeresen dühöngő, semit sem kémelő, nem barátját, nem véréit. Halált okoz a' vészek szélvesze az oczeánon, de öntudás nélkül, nem gyönyörködve a' tört hajók morzsáiban 's ezerek életföldoklását nem ohajtva, az ember gyönyörködve iszsza az embervért 's édes hangakint nyeli a' haldoklók hörgését!

Ezen szörnyű állatot hatalmunkban tartá-

ni, nem csekélység. Mert más oldalról az ő birása haszonnal, kellemmel, bátorsággal teljes. Az egyszer megnyert ember vérét megosztja kedveltével, a' mindenség symphoniáját egyesítve hozza neki idvezlő hangakint, védi őtet szerelme legbiztosabb fegyvereivel 's őrt áll mellette soha nem lankadó vigyázattal. Nem magának látszik ő élni, hanem kebele szent tárgyaiért, mellyeken szíve egész hajlandóságával 's lelke minden erejével csüng.

'S tudjátok e, melly elem az, mellyben az ember ilyen kíváncsú fejlődést szokott tenni? Ah az nem a' rabszolgaság, nem a' szolgaság, nem az értetlenség. Az ember erényei szabad levegőt kívánnak, és szabad napsugarakat. Meleg házban nem szokott ezen növény szép fejlődést tenni. Jó alapul csak a' jogosság földé szolgál neki. Ha ezeket megnyeré, hatalmas gyökereket bocsát, erős fává sudárizik föl, számos ágokat ereszt, buján virágzik 's egész országot sőt világrészeket örvendeztet meg áldásával.

Elhibázták mindazok a' czélt, történeteink a' nagy tanúság-könyvek, kik az emberbirást külső eszközökön akarák alapítani. Minden romlékony a' földön; az arany, az aczél, a' gyémánt, csak az emberi szívben van a' romolhatatlan erő, melly ivadékrul ivadékra szállítható ált, évezredekken keresztül, romlásta-

lanul, sőt egyre fejlődve, csinosbulva. — Ez a' szerelem, a' szép és jó iránt való szerelem. Mutasd az embernek a' szépet, ő rajta fog csüngni szíve egész indulatával, mutasd az embernek a' jót, és ő imádni fogja lelke teljes erejébül; add az embernek vezércsilagul a' szépet és jót, ő követni fogja virágokon töviseken, életen lalálon keresztül.

Ösmerek én egy varázs-pálczát, melly nagyobb hatalmat gyakorol az emberi indulatok hullámai fölött, mint Poseidon villája ez oczeánon. Olyan ez mint a' szeléd napfény, melly életet kelt a' merre csak föld és levegő van, olyan mint a' híves hajnal, melly harmattal ifjítja az epedett virágokat. — Ez a' szíveség, a' szépen, nyájasan bánás. —

A' mi szívről jó, szivre hat az embereknél, 's kivételt talám csak azon elvadultak tesznek, kiket a' szívesség nem ápol, kiknek gyöngé indulat-virágait a' részvétel nem öntöze meg ifjító harmatával. Ezeknél elfáulhat a' kebel, jég burkolhatja bé az érzéseket, melly alatt jó, erény nem költetik. De a' hoszas szívesség rendesen még ezen jeget is föl képes olvasztani, 's a' kebel fásságát fölérzékenyitheti. Mert az ember gyöngé viasz, ha a' kellő napmeleg hat reá, valamint nyakas aczél az önkény hidegében.

Melly gyönyör az embert szívesség által

vezérelni! — a' föld leggőgösebb teremtését pillantásunktul függővé tenni, a' legbátrabb, legmerészebb állatot szeléden simultatni akaratunkhoz. És mind ezt megteheti a' valódi jószág. Mutasd magadat ilyennek nemzetek előtt, és ők becsülni, imádni fognak; mutasd magadat ilyennek az emberiség előtt, és ennek szíve elédbbe fog hajlani, a' tied lesz, tüled idomítható.

A' szívességek legnagyobbika pedig, megmutatni az emberek: mi az igazi szívesség. Álomdalt suttog a' tengeren sajkázónak a' lasú szellő, de az elaludtat, szélvészszé nevedekve, hullámsirba temeti. Eledelt hint a' madarász turbékoltatva a' galamboknak, de tör fölé vagy csapó alá. Az ilyen szívességektől megőrzeni az embert, a' szívességek kezdete, de majd legnagyobbika.

A' szép szavak a' szívesség egyik fő eszközét teszik. Tettekben áll ugyan az igazi szívesség, valamint tetteké az igazi érdem, — de a' szavak nyelve az érthetőbb, a' világosabb. Példával vezethető az ember leginkább, de a' példáknak elmulthatatlan késérői a' szavak. Ezek által tüzelni, hátratartóztatni, emelni, leverni lehet. Az ajakakon repül az ki, a' mit a' szív érez, a' mit az agy gondol, a' mi az ember lelkén forog, a' mi valónkát betölté!

És a' szép szavak minden szép lélekhez bemenetelt kapnak. Az erény szép szavakkal festve még elragadóbb lesz 's biztosabb utat találó a' lélekhez. Szép szavak kedveltetik meg a' hazafiuságot, jogszeretést, jogadást, ők vezetnek szeléden vissza a' tántorgástul, mentenek meg az eleséstül, emelnek vissza az erényhez!

És még is mellettök szükséges beszédet tartani?! — Nagyon szükséges, sajnos! De én itt az ok-adatokat nem hordom föl, csupán azon ohajtásomat jelentem ki, hogy ez én szépnek szánt szavaimat minél többen olyanoknak találják, 's jó számosan utat nyissanak nekik szív-lelkökbe.

Egyveleg-tréfák.

V.

Télelő 1834.

Sokan azt mondják, az időnek csigalábai vannak; mások hevesen ellen szólnak, hogy az idő sas-szárnyakon repül. Honnan ezen különbség? Tréfa az egész dolog. Amazok gazdag házasok, ezek nem legfiatalabb hajadonak.

Minden dolognak megvan az ő természete, — az írónak hogy ír. — „Ugyan, mit beszél az ur, az isten szerelméért?” — Ugy e különös? Nem tehetek róla; érteni kell mindenhez. Kaliczkában a' személy is dolog.

A' kakast hallám hajnalt kukorikolni. A' jó szakályosnak az a' természete, hogy a' hajnalt megkukorikolja. Ugyan kiáltottak e illyest a' mi literaturánkban?

De már ki lett volna az? Sőt ki mondhat illyest? Ez megsértés. Írót kakasnak nevezni! — Én azt nem tettem; az csak alatta értetődik, — mint iratainkban igen és igen sok.

Némelly afrikai fejedelem a' fehér elefánt

ebének mondatja magát 's a' persa chán czimkoszorújában is jönnek olly czifraságok elő, 's mi, azokhoz képest tehetetlenek, kiknek akaratjára egy légy sem döglik meg, mi szégyenlenénk literaturai kakasok lenni? Vagy tán kötelességeitül ijedünk vissza?

Szép mikor az embernek kötelessége van; minden jó abbul származik; hijányából a' rossz úgy szaporodik elő, mint nyáron a' zsiszik. Nero azért lön Neróvá, mivel nem volt kötelessége. — Vagy talám csak nem tölté be azt?

Sép mikor valaki eleget tesz rendeltetésének 's jól betölti azon helyet, a' mellyen áll, de baj van mellette, igen nagy, mert ő csak valaki marad.

Mi egy csöpp a' nagy tengerbe? mi egy valaki a' mindhez képest? Nem innét magyarázható e a' hely-betöltés helyett a' más töltés? Igen minden töltés innét magyarázható.

Ugyan fejtsék meg nekem, uraim, kétszer kettő miért négy. — De minek e' hallgatás, e' némaság? — No, nem készültek reá; más korra halasztom.

Azt mondják némellyek, csak a' nehéz dolgokat baj emelni, pedig hamisan; — melly

könnyen emelik sokan haza-iránti kötelességeiket!

A' physika azt tanítja, a' légtől üres térben minden test azon és egyenlő sebességgel esik alá, — de ez hiányos állítás, mert, ha lecsapják, az üres és telt fej is egyenlő gyorsan pottyanik le. Pedig ez csak levegőben történik? Nem, ... hibáztam.

A' ki hibázik, nem mindig hibáz, de igen, ott a' hol pénz vagy ösmeret osztatik. Vagy még itt sem, mert pénzért ösmeretet és ösmeretért pénzt mindig kaphatni, ... „Mit? — mondja az ur egy kicsit fordítva!“ — Nem, én folytatom: — a' kinek tehát egyike van, az soha sem hibázik, — a' másikához bizonyosan elérhet.

Az emberek természete igen különbféle; némellyik mindig komor, másik mindig vig. Én csupa guny és tréfa vagyok, és nyughatatlan. Most sem hordozhatom el fejemben, hanem addig rázom, míg ki nem hull, hogy az ösmeret és pénz együtt jár. Boldogult nagyapám más véleményen volt, — azért nem akara taníttatni.

Minek is tanulna az ember? Annyit mindig tudhat, mint kell a' terített asztalhoz ülni, a' boros kancsót fölhajtani, 's a' vilá-

got világnak hagyni. És kérdelem, mellyikünknek van nagyobb oka, a' másikon nevetésre?

Az idén még a' nevetés sem diszlik. — Kevés eső esett. Száraz földben pedig paraj, sőt pergye sem nő.

Gondolat-szikrák.

Télelő 1834.

Ne törekedjél, az időt igen használni, mert megbánod; de az életet ne is vesztegesd, mert megsiratod.

A' középut a' boldogság utja; a' föld gyomrában fojtó a' hévség, a' bércek tetején jég és fagy uralkodik.

A' ki mohón éli életét, hamar végére jut; a' ki napjainak hasznát nem vette, együgyű.

A' világ nem szűkölködik örömekben; azokat föltalálni sem mesterség; de velők okosan élni, a' bölcs dolga.

Előre törekedjél, de magad után is nézz.
— A' vigyázatlan rohanás sokakat a' veszelem szirtcsucsára vitt.

Igaz dologban soha se féltsed a' hajódat. Jobb becsületesen a' hullámok alatt nyugodni, mint bocstelenség által hatalomhoz, kincshez jutni.

Az erkölcsi világban vannak törvények, iratlanul is kötelezők.

Mig virít a' róza, addig ne féljed a' tövisét; utóbb haszontalan lesz bátorságod.

Az ifjú szíve szerint itéli a' világot; az öreg...? — a' világ szerint a' szívét.

Ne szaladj a' könnyek elől, a' könnyekben boldogság is rejtezik.

Ha nem segíthesz a' boldogtalanon, ő könnyedet is megköszöni.

Akarat által sokat tehet az ember; akarat által mindent tehetnek az emberek.

Ha éj van, ne epekedj' a' nap után, az haszontalan esztelenség volna; hanem gyűjts apró lámpákat, — magad és tied ki vagytok segítve.

Az emberre az ész is vigyázva kössed, — mert minél esztelenebb az ember, annál nyakasabb.

A' fehérről ne kérdezd, miért nem fekete.

A' kívül beszélsz, annak szemüvegén nézz; nem egy könnyen jössz így ütközésbe.

Ne kémélj ma egy lépést, száz holnapit gazdálkodol meg rajta.

Achillesz és Homerosz ne akarj egy személyben lenni.

Ne hidd, hanem tudd, hogy kétszer kettő négy.

A' semit is kéknek látni.

A' nap tulsó oldalát ne nézegezd; az inensőt kormos üvegen visgáld.

El se kezd a' mit becsülettel nem végez-
hetsz.

Mindnek egy kevés, egynek mind sok.

Egyért mind képtelenség; mindért egy ter-
mészetes.

Ha gyakor sebet nem akarsz kapni, egy
kissé bizodalmatlanabb légy, mint bizodalmas.

Még a' napban is van folt, annál inkább
az erkölcsben.

A' tettek becsét a' tevő helyzetéből nézd;
így sok nagy dicséretet nevetségesnek látsz
és sok vétek kivilágosul előtted.

Ma nem mind jó a' mi taval jó volt; a'
mi ma rossz, nem marad mindig rossz.

A' magát-dicsérő gyanút gerjeszt, hogy
nemtetteit dicséri.

A' legmagasabb fa árnyéka is olly homá-
lyos, mint a' legkisebbé.

A' nagy égetés a' kemény gyémántot is
elpárologtatja, hogy ne az állhatatosságot?

Keveset szólj, sokat tégy, férjfiu maradsz.

Tetteidnél az időválasztástul ha nem min-
den is, legalább igen sok függ.

Örökké nem maradhat éj.

Biztosságra nem elég a' remény.

Szavából kezd, tetteiből végezd itélni az
embert.

Ne feszegesd, miért világít a' világ, ha-
nem nézz nála.

Madárnak a' szárny nem lyukba bujás, embernek az elme nem tespedés végett adaték.

Mi illik jobban a' rózsá keblébe, mint a' harmat-csöpp? mi ékesíti jobban a' szép nő szemét, mint a' részvétel gyöngye?

A' mi neked virágzott tavasszal, másnak érhetik meg ősszel, azért a' remény fejében gondatlan ne légy.

Egyveleg tréfák.

VI.

Télelő 1834.

G..., a' német játékszín igazgatója, irigylí a' garabonczás diákokat a' budaiaktul. Egyszer valahára tehát az irigyeltetésre is került a' sor! Hálá Isten! De hát ha még okos darabban irigyeltetnénk!

A' Tivolit jól festette T...i; és T...i jeles tag, mert a' festés még leányaink 's nőink szemeiben vagy inkább körén is (de csak itt ott!) fő dolog. Festetni kellene vele egy Pinduszt, 's reá a' játékszín muzsáit Apollóval együtt, hogy ezek több irigylésre méltó darabot sugnának le hozzánk alantiakhoz, sugnának meg pedig, hogy a' játékszínnek mindig telve kellene lenni, — akkor lenne ám még irigy G..., kivált ha az az ő erszényének kontójára történnék.

Kár hogy nincsen jó hanga-szerzőnk, még magam is készítettem volna a' szín dicsőségére egy dalos hős játékdarabot. Majd meg-

kérdem P...it et Compagnit, mint biztatnak, 's ha a' valosz jó lesz, akkor én is fölülök a' pegazusra. Ugy is rég nem nyargaltam már. Hanem a' nyavala közös, mi magyar írók mind vedlő félben vagyunk most, — senkinél sem megy a' röpülés igazán.

K... megkért, hogy kétszítsek neki egy állattudományt leginkább Ramisch szerint, mellyhez a' képeket ő megszerzi, hanem alig lesz belőle valami; már előttem többen mozdítottak illyent, de semire sem mentek vele. A' mi publikumunk megelégszik a' házi állatok hiányos ösmeretével, millyenek a' lud, tyuk kappan, ló, ökör, szamar, 's ha a' cserebogarat és kerti csigát még hozzá teszi, sasa 's kengyelfutója együtt van.

Az ösmeretek tára egészen megjelent, de az erszények nem látszanak igen kitárva lenni előtte. Hanem az nem lehet különben, okos dologra csak az nyithatja meg zsebét, ki az ellenkezőnek csukva tartotta. Azon fölül ki akarna mindentudó lenni, abban minden van, 's az ember rossz fárul vehetne le almát. Egy almáért pedig az édenből kirekesztetni, nem csekélység.

Nálunk a' komor ősz véget látszik vetni a' sörözésnek, már magam is borpohárhoz vagyok esténként meghíva. Elfogadom. Ez olyan társalkodás, melly csupa épületességből

áll, szemet nem szúr, — 's embereimtől nem félhetek, hogy hazudnak.

A' Duna igen kicsin. A' Linziek kevés almát szállítottak le rajta. Burgonya is kevés termett. Nem tudom, nem tiltatik e meg a' pálinkaégetés. A' czankózók, tudom, megijednének.

A' gőzhajó a' kis viz miatt olly bizonytalanul jár, mint a' magyar író, kinek legtanácsosabb röpülni, azon egy előre gondoskodás mellett, hogy a' hasát hagyja otthon.

De micsoda otromba viz az a' Duna, olyan széles, és néhol olyan kevéssé mély hogy a' törpék nem legnagyobbika is átgázolhatná. A' nagyság mellett bizonyos időben illy kis mélység szokott e lenni? Ej ha magátul megásódnék a' Duna medre 's a' Tisza csavargásai egyenes folyammá csinálódnának, akkor, kivált ha gőzhajók is magoktul gyártódnának 's az úti bérek is megfizetődnének, 's tb., 's tb. — akkor beh öröm lenne keresztül szelni magyar országot nyugottul délkeletnek és déltől éjszaka a' marmarosi bércek felé!

Hanem az roszul van, hogy a' legnagyobb várakozás mellett sem történik semi magátul

a' világon, a' mit a' mi egyenes apáink így fordítottak át öncsufalódva: sült galamb nem röpül az ember szájába. Egy kísértetet kellene tennem, — tovább nem írok, meglátom hosszabb leend e' darabka, mire olvasóim kezeibe jut.

Egyveleg tréfák.

VII.

Télelő 1834.

Sokszor gondolkodtam azon, mint juthatna az ember legkönnyűbben legtöbb pénzhez, és terveket csináltam magamnak, hanem... olyan sok átkozott *hanem* állta mindig az utamban, hogy végre ki sem ösmerem magamat. Gazdagon akartam házasodni, — és igen sok *hanem* gátola; nagy lotteriára tevék, a' nemtalálás egy iszonyú *hanem* leve; a' kis lotteriát gyakorlám, 's erszényem csak lapult bele. Alchymiát tanultam, munkám, pénzem, reményem füstbe ment; okosság után indulék, ok nélküliségbe veszttem, mig végre tollat ragadtam, 's igazán befizettem magamnak!

Óh ha mindenki tudná, mint befizethet az ember tollal magának! K...r mindig áldozott a' hazának, 's ha élne most az új házban még nagyobb mezeje volna reá, R... ur ma holnap oda lesz, mert négy öt ezernél több tiszta nyeresége nincs évenként; hát még H...! — De itt én nem tudok jól számolni.

Hát ha nekem volna egy folyóírásom, 's arra 3000 előfizetőm 's mind annyijátul, teszem, husz forinttal előfizetve, 60,000 forintocska jőne be, 's ha ebből 20,000 a' papiros, szedés, nyomtatás és küldés költségeire elmegy, 's 40,000 maradna meg, ebből segédeimet jól fizetve, a' egész így állana: 60,000 — (mond: minus) 20000—1200—800=38,000. Ez, nemde jó befizetés volna!?

Hanem hiszen nem minden fa megrázására hull ám le vad körte, annál kevesebbé 38,000 szem. Sokan ráztak már egyébhől 's úgy kellett elfancsalodniok, mint a' rókának a' magas szőlő gerezdektül. Mennyen hallottak és mondtak halotti énekeket mások és magok toll-szülöttire. Így nyugosznak békességgel az urban az *Aspasia*, *Nefelegtsek*, *Szemlélő*, *Orvosi Tár*, *Sas*, *Ekhó* és többi társaik, mindannyija befizetve magának vagy inkább az írójának. — De

„Mezét lábon járni 's mást is ollyant látni, türhető nyomorúság“ Ezzel vigasztaljuk magunkat, és egymást.

Egyszer volt egy ember, az nem is tudta mint lön gazdag, csak csupa aranyok között találta magát... Oh annak nem volt esze... Igen, igen... Mi pedig átlátjuk, mint van, hogy az aranyakat ma holnap üstökös csillagnak nézzük... tehát...

L... egy igen szép házat varrott magának, sőt a' mint mondják a' szeretője számára is. Nemde különös mód ez a' célhoz jutásra egy olyan időben, mikor csak a' természetes utat kiáltozzák az emberek. De vannak mások, kik házakat tapintottak össze. Nemde ez még nagyobb mesterség, kivált ha minden tapintás egy lépés volna az örök élethez.

M... Nina férjhez megy. Ha leány volnék én is örömöstebb mennék férjhez, mint akarhová, hanem férfiú létemre hova menjek? Lányhoz?... Az nem szokás! Borházba?... Mámort találnék haza hozni! A' Gratiákhoz?... Nem tudom befogadnak e, 's még inkább hogy befogadási jogukat megösmerek e a' magyarok! Mert az volna ám szép, ha én mint a' Charisok kedveltje járnék a' hazában, és az első hidnál föntartóztatnának, hogy fizessék krajezárt, minthogy az olyan idegen privilegiumnak nálunk semi becse, semi ereje.

Igaz, házasodnom kellene. Itt a' bökkenő, itt a' buczkó, mellyben meg megbottam és nem tudám, mibe verém körmeimet. De hogyan házasodni? Kicsint venni?... Nem érdemes. Nagyot?... Talám sok barát ohajtana. Nem, nem veszek én házat. Miért lennék különb ásiái apáinknál, kik a' sátorban is becsületes emberek voltak.

L... azt mondja, ház nem magyar szó; és

én elhiszem neki, mert pesti vagyok, hol —
a' potiori fit denominatio. Hanem én e' sze-
rint a' palota szó magyarságát is tagadom, ki-
vévén ha K...i és N...ó volnék, más kevéssel.

Az irással nem boldogul az ember, mert
csak papirost veszteget. Innét én ajánlom
íróinknak, hogy ezután ne írják a' gondolatai-
kat, vagy betűiket, hanem nyomják. A' vi-
lágon minden a' formalitástul függ, mellyet
már K... Károly megéljeneztet. A' tapaszt-
alatlan! Ő is csak irta a' betűket, 's csu-
pasz maradt; más nyomta, és oldalaslag egy
palotácskája nevedekett ki a' földből.

Jegyezd meg, barátom; másnak javán is
tanulhatni, noha apáink még a' más kárán
sem tudtak okosulni. Ugyan mentünk e mi
előre? Ne.. ne.. Hallgas pajtás! Bálaam
meghalt.

Egyveleg-tréfák.

VIII.

Télelő 1834.

Janó igen tréfás ember; van esze, — nevéte mig a' gyéként el nem rántották alúla.

Az ember seminek nincs urává szánva, mert még maga ura sem lehet. Nem maga terített maga alá a' gyékényt 's rendesen akarja ellen rántják el alúla.

Gynri ugyan azt véli, hogy annál könnyebb mások ura lenni, minél kevesebbé ura magának valaki. — Ezen véleményt magyarul vélte.

Miért van az, hogy az égő gyertya fogy? Csak hogy a' szegény írónak több kiadása legyen? — Igen, uraim, — de arra kellene törekedni, hogy a' jó írónak legyen több kiadása. Hanem úgy van, mikor a' jó író idegen világban él.

Farkas utazásai jól kelnek. — Igen, erdeinkben is ritkaság a' farkas, — annál inkább szemet szúr, ha utaz is. Ekkor már a' píl-

lantásaiért csak megadhatni egy-két pengő forintot.

Mindennek meg van az ő módja. Mióta Franklin okosíta, a' szobában is tudunk vilámoztatni, menydörgetni. 'S hát éppen csak ezt lehetne a' szobában tenni? Az volna ám a' gyöngesség! A' szobában lehet csillagokat vizsgálni, fűvészkedni, állatászkodni, hadakozni és utazni. Ezen utolsót különösen ajánlom földimnek — surrogatumul.

Hamar rá virrad az emberre, mikor nem akarja; hanem mikor akarnók, beh lassan megy!

A' csigát tartják a' lasuság példájának honi állataink között, pedig hibásan, mert az vagy nyugszik vagy előre megy, de rák, uraim, a' rák!

Mibajunk a' rákkal? Jeles állat az, valahányszor vedlik a' gyomrát is elvedli 's újon újat kap helyette. Nemde irigylendő sors volna rák lenni?

Azt hallottam, a' pegazusnak szárnyai vannak. Én azt tagadom; mert vagy nincs, vagy legfőlebb vedlik. Hanem jegyzésül mondván, nekem prozaicus szemeim vannak.

Azt mondják, a' sors mér az emberre mindent 's nem hagy válogatni a' dolgokban. Én pedig csupa szabad akaratot és választást látok, 's ennél fogva azon polczokat legmegtöltöttebben szemlélem, a' hol kevés munka sok bért terem.

De N. nagy hazafi, tudatni nem akarja, hogy munkáiért pénzt is vesz el.

A' tengeren hajózázni veszedelmes, nincsen gerenda, a' mellybe kapaszkodjék süllyedéskor az ember. Azután azok az átkozott sinórok és kötelek az árboczrul, — olyan rutul sivítanak a' szélvészben.

A' fogfájás ellen legjobb szer a' fogak kihúzása. Nekem két fogam fáj, uraim, ki lesz olyan jó, 's kihuzat magának helyettem két zápfogat? „Kérem, uram, ne tessék engem a' fogával fölcserélni!“ „Nincs jól mondva, uraim; — ne tessék a' fogakat az emberrel magával fölcserélni.“

Némellyek igen szeretik a' belső gyógyszereket; mi, nemde, mindennek csak a' külsején maradjunk; még az orvoslásnak is?

És ugyan mi volhatna nálunk orvosolni való? Semí, urak, mert a' végetlenség a' semivel hajlik egy karikában öszve. Említsem e az erszényeket, hitelt, tiszakörüli utakat, grammatikákat, játékszínt, hangászatot a' budai színen? „Hagyjon föl velem, kérem, liszek, hiszek.“

Jó ha az ember hisz, még jobb mikor öneki hisznek!

